

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2021

Tereza Kučerová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Odklon od kemalismu v současném Turecku

Bakalářská práce

Autor práce: Tereza Kučerová

Studijní program: Politologie a Mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: Mgr. Jan Charvát, M.A., Ph.D.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 29. 4. 2021

Tereza Kučerová

Bibliografický záznam

KUČEROVÁ, Tereza. *Odklon od kemalismu v současném Turecku*. Praha, 2021. 50 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce Mgr. Jan Charvát, M.A., Ph.D.

Rozsah práce: 93 152 znaků

Abstrakt

Téměř 100 let po založení nové Turecké republiky Mustafou Kemalem Atatürkem prochází dnešní Turecko obdobím změn za vlády prezidenta Recepta Tayyipa Erdoğan. Tato práce porovnává obě období a jejich politické systémy optikou oficiální turecké ideologie kemalismu, která byla formulována ve 30. letech 20. století, a jejich šesti konkrétních principů, takzvaných „šesti šípů“ (*Altı Ok*). Těmito principy jsou republikanismus, nacionalismus, populismus, sekularismus, etatismus a reformismus.

Někteří autoři považují určité principy za již zastaralé, zejména etatismus. Oproti tomu principy nacionalismu nebo sekularismu dodnes vyvolávají debaty mezi tureckou vládní stranou AKP a opoziční CHP, která je pokračovatelkou kemalistické tradice. Druhé desetiletí vlády Erdoğanovy AKP totiž zaznamenalo významný odklon od kemalistického sekularismu, který byl umožněn oslabením tradiční kontroly ze strany armády a soudnictví výměnou zdejších kemalistických elit na vedoucích postech za spolehlivé zastánce AKP po roce 2007. Přesto se ale jedná o odklon neformální. Kemalismus jako oficiální turecká státní ideologie je totiž neodvolatelnou součástí ústavy z roku 1982, která je stále v platnosti. Proto by pro úplný odklon Turecka od kemalismu bylo nutné sepsat novou ústavu, která by buď nastolila jinou ideologii nebo celou myšlenku státní ideologie opustila.

Abstract

Almost 100 years after the founding of the Republic of Turkey by Mustafa Kemal Atatürk, today's Turkey is going through a period of change during the rule of President Recep Tayyip Erdoğan. This thesis compares both periods and their political systems through the lens of the official Turkish ideology of Kemalism, which was formulated in the 1930s, and its six specific principles, the so-called "six arrows" (*Altı Ok*). These principles are republicanism, nationalism, populism, secularism, etatism and reformism.

Some authors consider certain principles of Kemalism as obsolete, especially etatism.

In contrast, the principles of nationalism or secularism still provoke debate between the Turkish ruling AKP and the opposition CHP, which is a continuation of the Kemalist tradition. The second decade of Erdoğan's AKP government marked a significant departure from Kemalist secularism, which was made possible by weakening traditional control by the military and the judiciary by replacing its high-ranking Kemalist elites with reliable AKP supporters after 2007. Nevertheless, it is an informal departure. Kemalism as the official

Turkish state ideology is an irrevocable part of the 1982 Turkish Constitution, which is still in force. Therefore, for Turkey's complete departure from Kemalism, it would be necessary to write a new Constitution that would either establish a different ideology or abandon the whole idea of state ideology.

Klíčová slova

Kemalismus, Turecko, Recep Tayyip Erdoğan, Mustafa Kemal Atatürk, Strana spravedlnosti a rozvoje

Keywords

Kemalism, Turkey, Recep Tayyip Erdoğan, Mustafa Kemal Atatürk, Justice and Development Party

Title

Departure from Kemalism in contemporary Turkish politics

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala mému vedoucímu práce Mgr. Janu Charvátovi, M.A., Ph.D. za podnětné připomínky a kvalitní odborné rady při zpracování práce.

Obsah

Úvod	2
1 Kontext Kemalova Turecka	4
1.1 Rozpad území Osmanské říše (17. – 18. století)	4
1.2 Reformy v Osmanské říši v 19. století	4
1.3 Mladoosmané	5
1.4 Konstituční sultanát a hamidovská éra	5
1.5 Mladoturci a Výbor jednoty a pokroku	6
1.6 Mustafa Kemal (Atatürk)	10
1.8 Zrod Turecké republiky (20. léta 20. století)	11
1.8 Turecko ve 30. letech 20. století	14
1.9 Turecko po Atatürkovi (1938–50. léta 20. století)	16
2 Charakteristika kemalismu	17
2.1 Kemalismus jako ideologie	17
2.2 6 šípů kemalismu	18
2.2.1 Republikanismus	18
2.2.2 Nacionalismus	19
2.2.3 Populismus	20
2.2.4 Sekularismus	21
2.2.5 Etatismus	23
2.2.6 Reformismus	24
3 Kontext současného Turecka	25
3.1 Turecká politika na přelomu tisíciletí	25
3.2 Recep Tayyip Erdoğan	26
3.3 Vláda AKP 2002-2014	26
3.4 Pokus o vojenský převrat 2016 a referendum o prezidentském systému 2017	29
4 Komparace obou politických systémů z hlediska implementace 6 šípů kemalismu	31
4.1 Republikanismus	31
4.2 Nacionalismus	31
4.3 Populismus	32
4.4 Etatismus	33
4.5 Sekularismus	34
4.6 Reformismus	36
Závěr	37
Summary	39
Použitá literatura	42
Teze bakalářské práce	45
Seznam příloh	49

Úvod

V roce 2023 uplyne 100 let od založení moderní Turecké republiky, což vybízí k bilancování vývoje této země, od modernizace bývalé osmanské společnosti pomocí striktní autoritářské politiky dodnes oslavovaného vůdce Mustafy Kemala Atatürka, po dnešní prezidentský systém pod pevnou rukou Recepta Tayyipa Erdoğana.

Myslím si, že časová blízkost vzniku Turecké i Československé republiky a také fakt, že na počátku obou stály výrazné otcovské figury Mustafy Kemala Atatürka a Tomáše Garrigua Masaryka, které v obou zemích dodnes budí hlubokou úctu, svádí laického Čecha k závěru, že vývoj obou zemí si musí být do velké míry podobný. Ani já jsem na počátku zkoumání politického systému rané Turecké republiky naivně nepočítala s tím, jak složitý dějinný vývoj vzniku republiky předcházel, a to zejména během prvních dvou dekád 20. století. Překvapilo mne také, že opěvovaný otec Turecka vládl vesměs autokratickým způsobem. Turecko 21. století si rovněž prošlo citelnými změnami. Z kandidátské země Evropské unie, která během prvního desetiletí nového století podnikla hned několik kroků k členství v EU (Cinar, 2006) se stala země ovládaná jedním mužem, který neváhá použít represivních metod k upevnění vlastní moci (Cagaptay, 2018).

V Turecku jsem se v roce 2009 jako desetiletá členka folklorního souboru zúčastnila každoročního mezinárodního festivalu na oslavu 23. dubna – tedy dne, kdy v roce 1920 Velké národní shromáždění vyhlásilo suverenitu Turecka a současně na něj v Turecku připadá den dětí. Na celý den připadaly kulturní vystoupení a akce ve školách, Turci vyvěšovali turecké vlajky – často s podobiznou Atatürka, večer potom proběhl přímý přenos galavečeru dětského festivalu na státní televizi TRT, kterému předcházel dokument o Atatürkově životě. Celý festival byl pro mě velmi intenzivní i proto, že jsme byli ubytováni v rodinách žáků školy, která se projektu zúčastnila. Když o sedm let později v létě 2016 přišly zprávy, že v Turecku proběhl násilný vojenský převrat, dokonale narušily mou naivní představu o fungování Turecka. Přesně podle logiky, kterou jsem popsala výše, jsem došla k závěru, že Turecko muselo prožít svá zlatá léta za Kemalovy vlády a že Erdoğan tento „ideální“ stát rozvrací. Při psaní této bakalářské práce jsem si ale uvědomila, že ani Kemalův stát nebyl nijak ideální a že se často podobal právě dnešnímu uspořádání. Historickému kontextu obou období se věnuji v první a třetí kapitole této práce.

Při výběru tématu své bakalářské práce jsem si právě proto na tyto dvě vůdčí, zdánlivě rozdílné osobnosti moderních tureckých dějin vzpomněla a stanovila si cíl kvalitativně porovnat politické systémy v obou obdobích optikou kemalismu, tedy oficiální turecké ideologie, která byla zformulována a zavedena ve 30. letech 20. století a od té doby byla součástí všech dosavadních ústav, respektive pomocí jeho 6 principů (6 šípů kemalismu, *Altı Ok*), které blíže popisují v druhé kapitole práce. Samotná komparativní analýza obou systémů je předmětem čtvrté kapitoly.

1 Kontext Kemalova Turecka

1.1 Rozpad území Osmanské říše (17. – 18. století)

Osmanská říše, která vznikla na počátku 14. století v Anatolii, se v 16. a 17. století rozpínala od Uher k Perskému zálivu a Rudému moři na východě a území Alžíru a balkánskému poloostrovu na západě. Za vlády sultána Süleymana I. (1520-1566) dosáhla Osmanská říše vrcholu své expanzivní politiky.

Za zlom, který odstartoval pomalý rozpad Osmanské říše Palmer (1996) považuje osmanskou porážku při obléhání Vídně v roce 1683, kde se projevila nedostatečná modernizace osmanské armády. Této skutečnosti využily evropské velmoci, které Osmanskou říši připravily o velkou část evropského území. Neustálé konflikty vedly také k nemalé finanční a personální zátěži říše a neschopnosti pevně vládnout provinciím na periferii říše. Ty se postupně staly pod vedením místních elit pouze sultánovými vazalskými státy (Palmer, 1996).

1.2 Reformy v Osmanské říši v 19. století

V 19. století se vlivem decentralizace mnohonárodnostní Osmanské říše začaly projevovat nacionalistické tendence, které za vlády sultána Mahmuda II. vyústily v několika válkách za nezávislost, ve kterých Osmanská říše ztratila území Řecka, Srbska či Gruzie.

Nastupující sultán Abdülmecid se obklopil zkušenými spolupracovníky a společně odstartovali vlnu reforem *Tanzimat* (= přestavba), které proběhly mezi lety 1839 až 1876 a dokázaly dočasně zmrazit úpadek říše. Tyto reformy cílily na centralizaci státní správy a co největší omezení autokratického charakteru říše (Palmer, 1996). Mezi další reformy patřilo například zavedení rovnosti všech poddaných bez ohledu na náboženství nebo zákon o občanství, který občanství Osmanské říše uděloval na základě bydliště, nikoliv náboženství (Altunışık a Tür, 2005). Změn v Osmanské říši si všímaly i evropské velmoci a umožnily od sebe sultánovi čerpat půjčky, budování nových paláců, udržování početného harému a další vymoženosti, ve kterých si sultáni libovali, však brzy znemožnily splácet dluhy a vedly k vyhlášení státního bankrotu v roce 1875.

Přestože byly dobře myšlené, neměly reformy *Tanzimat* dopad na celou říši. Reformy školství a centralizace působily hlavně v okolí hlavního města Osmanské říše Konstantinopole a s rostoucí vzdáleností území od centra říše byly přijímány lhostejně, nebo

až nepřátelsky (Palmer, 1996). Současně také došlo k posílení byrokratického aparátu natolik, že to od té doby byli úředníci, kteří drželi největší moc v zemi – v Osmanské říši zavládlo období byrokratického despotismu (Turnaoğlu, 2017).

1.3 Mladoosmané

Mladoosmané byli první organizovanou opoziční skupinou na území Osmanské říše. Tvořili ji intelektuálové kritizující koncentraci moci do rukou státních úředníků a přílišnou inspiraci západními kulturami při tvorbě reforem. Vzhledem k tomu, že islám měl v odlehlých oblastech říše stále velký vliv, chtěli, aby reformy vycházely ze západních kultur i z muslimské tradice současně (Palmer, 1996; Turnaoğlu, 2017).

Cílem Mladoosmanů bylo revolucí svrhnout dosavadní autokratickou vládu, nastolit konstituční parlamentní režim a znovuzavést „správný výklad práva šaría“. Osmanská říše podle nich totiž procházela politickým, kulturním i morálním úpadkem. Sami prosazovali také politickou svobodu, osmanství¹ a patriotismus.

Myšlenky Mladoosmanů se staly základem pro turecký nacionalismus. Proudů radikálního a konzervativně-liberálního republikanismu Mladoosmanů zásadně ovlivnily osmanskou a později i tureckou politiku. Radikální republikanismus a jeho myšlenky národní suverenity, revolucionismu, svobody a aktivismu do budoucna ovlivnily kemalisty, představitelé konzervativně-liberálního republikanismu byli požádáni o návrh osmanské ústavy na počátku vlády sultána Abdülhamida II. a později z jejich myšlenek rovněž čerpal hnutí Mladoturci (Turnaoğlu, 2017).

1.4 Konstituční sultanát a hamidovská éra

Sultán Abdülhamid II. (1876-1909) nastoupil na trůn s původně osvíceneckým postojem – inspirován Angličany a Francouzi nechal sepsat konstituci mladoosmanskými mysliteli. Přesto nechtěl parlamentní sultanát, a proto si vymohl, že občané budou moci volit zástupce pouze do Poslanecké sněmovny a že Sněmovnu notáblů obsadí sultánem vybraní zástupci, státní správa zůstávala závislá na sultánovi². Parlament byl zvolen v roce 1877, krátce poté vypukla válka s Ruskem. V lednu následujícího roku bylo mezi Ruskem a Osmanskou říší

¹ Myšlenka osmanství v sobě kombinovala rovnost, osmanský patriotismus a bratrství (Turnaoğlu, 2017).

² Ústavní dodatek umožňoval sultánovi vyhlásit „stav obležení“, který pozastavoval platnost konstituce (Palmer, 1996).

podepsáno příměří, o měsíc později sultán pozastavuje konstituci, z důvodu sociálních nepokojů.

Na následujících 40 let zavládla jeho konzervativní vláda, která využívala islámu jako zdroje své legitimacy a legitimacy jeho reforem. Abdülhamid II. se nové „západní instituce“ snažil islamizovat, byl bojovníkem za „arabskou věc“ – když se později snažil prosadit arabštinu³ jako oficiální jazyk Osmanské říše, poprvé se zvedla vlna tureckého národního cítění (Palmer, 1996). Abdülhamid II. během své vlády zavedl represivní opatření – např. cenzuru tisku, zřídil tajnou policii (Turnaoğlu, 2017).

Přesto, reformou vzdělávání, která podporovala zakládání moderních škol a školní docházku, bylo docíleno toho, že byla tradiční forma Osmanské říše, kterou se Abdülhamid II. snažil znovuzavést, podryvána (Altunışık a Tür, 2005). Studenti a absolventi Královské lékařské akademie v Istanbulu, školy pro civilní službu *Mekteb-i Mulkiye* a vojenské akademie *Mekteb-i Harbiye* se totiž pod vlivem nových vědeckých poznatků, metod a pozitivismu, které školy vyučovaly, stali jádrem nové opoziční organizace *İttihad-i Osmani* (= Výbor osmanské jednoty) (Palmer, 1996; Turnaoğlu, 2017).

1.5 Mladoturci a Výbor jednoty a pokroku

Organizace *İttihad-i Osmani*, z níž se později stali Mladoturci, vznikla v roce 1889 mezi studenty Královské lékařské akademie. Postupně se také rozšířila mezi studenty ostatních vysokých škol, zejména vojenské akademie *Mekteb-i Harbiye* a školy pro civilní službu *Mekteb-i Mulkiye*⁴. Vzhledem ke své tajné povaze organizace operovala v buňkách a její členové skládali tajné přísahy až do Mladoturecké revoluce v roce 1908.

Přestože se Mladoturci do jisté míry inspirovali mladoosmanskou tradicí, zejména v otázce konstitučního sultanátu, který chtěli znovu nastolit, měli navrch v podobě širší členské základny. V porovnání s předešlými generacemi byli radikálnější – připraveni svrhnout despotického sultána pomocí násilí i vraždy, pozitivisticky naladěni a prosazovali osvícenské myšlenky modernizace, sekularizace a nacionalizace (Palmer, 1996; Turnaoğlu, 2017).

³ Tehdejší velkovezír sultána nakonec přesvědčil a arabština se oficiálním jazykem nestala (Palmer, 1996).

⁴ Vliv předchozích reforem školství a zakládání nových škol a akademií na vznik a fungování organizace Mladoturků lze ilustrovat na počtu vlivných představitelů organizace – absolventů těchto škol, kteří se proslavili na počátku 20. století, mezi zhruba dvaceti vlivnými Mladoturky bylo šest absolventů vojenské akademie a sedm absolventů školy pro civilní službu (Palmer, 1996).

V roce 1907 se mladoturecké organizace sjednocují pod tzv. Výbor jednoty a pokroku (*İttihat ve Terakki Cemiyeti*) v Soluni, která se stala základnou mladoturecké revoluce (Palmer, 1996).

Mladoturecká revoluce

V roce 1908 proběhla tzv. Mladoturecká revoluce, která měla za cíl dosáhnout obnovy ústavy z roku 1876 a znovuotevření parlamentu. Sultán se rozhodl předejít povstání a 24. července obnovil pozastavenou konstituci sám. Výbor jednoty a pokroku takto rychlý spád událostí nečekal a Abdülhamid II. si svou prozíravostí naklonil veřejnost (Palmer, 1996).

V následujícím období mezi lety 1908-1913, Výbor jednoty a pokroku ovlivňoval do velké míry kroky vlády, nicméně jeho představitelé nekontrolovali nejvyšší posty (Altunışık a Tür, 2005). Tato éra druhého konstitučního sultanátu sice zpočátku přinesla reformy, byla však poznamenána množstvím zahraničních krizí⁵ a vzrůstající islamistickou opozicí. Tito odpůrci vlády VJP tvrdili, že lidé z Makedonie⁶ vytvářejí novou autokracii a sami požadovali vytvoření islámského fundamentalistického režimu s autoritou sultána/chalífy – to imponovalo sultánovi Abdülhamidovi II. a požadavkům opozice se podvolil. K politickému převratu ale nedošlo, samotného vedení VJP se násilnosti ze strany jejich odpůrců nedotkly. Na základě schvalování tohoto teroru byl Abdülhamid II. sesazen a nahrazen Mehmedem VI. (Palmer, 1996).

Výbor jednoty a pokroku významně okleštil pravomoci panovníka⁷. I přes reformy, které umožňovaly vzdělání dívek nebo upravovaly zastaralé zákony o vlastnictví půdy, se vláda nevyvarovala nařízením nepopulárních zejména mezi národnostními a náboženskými menšinami – bylo zakázáno zakládání politických skupin nesoucích jméno národností a ras a zaveden nový princip branné povinnosti pro nemuslimy. Tato nepopulární politika vedla k další vlně povstání, která vyústila v balkánské války mezi lety 1911-1913, v jejichž důsledku Osmanská říše ztratila většinu svého území na Balkáně (Altunışık a Tür, 2005).

⁵ Anexe Bosny a Hercegoviny Rakouskem-Uherskem, nezávislost Bulharska, nepokoje na Krétě (Palmer, 1996).

⁶ VJP měl centrálu v Soluni v Makedonii a jeho členové se v Makedonii narodili nebo tam sloužili (Palmer, 1996).

⁷ Sultán mohl dále vybírat velkovezíra (= předsedu vlády) a velkého muftího (=nejvyšší duchovní), dále měl právo veta, které však mohlo zákony jen pozdržet. Většinu pravomocí držel parlament – volil ministry a předsedy komor parlamentu, jmenoval dokonce i sultánův osobní personál a měl nezadatelné právo svrhnout kteréhokoliv sultána, který by porušoval zákony říše (Palmer, 1996).

Vláda tří pašů

Mírová smlouva po první balkánské válce obsahovala tvrdé a ponižující podmínky⁸, které byl tehdejší velkovezír Kamil Paša, i přes nevoli členů VJP, připraven přijmout. To vyprovokovalo puč radikální frakce Výboru jednoty a pokroku v roce 1913, během kterého triumvirát vůdců VJP⁹ donutil Kamila Pašu k rezignaci a sám se ujal skutečné moci v říši. Vůdci VJP i přes dílčí úspěšné reformy (zakládání nových škol, vyšší efektivita policie, zlepšení postavení žen) nastolili represivní režim (Palmer, 1996). Během vlády VJP se turecký nacionalismus, jehož obsah a myšlenky byly spíše tématem debat intelektuálů, postupně stával státní ideologií, což mělo za následek, že se národnostní menšiny (řecká, arménská, židovská, ...) cítily značně odcizeny od centrální vlády. Na druhou stranu byly VJP stále prosazovány některé principy osmanství – věrnost osmanské domovině a islám jako součást islámské identity, i přes skutečnost, že VJP zavedl sekularizační reformy¹⁰ (Altunışık a Tür, 2005).

Důsledky první světové války a turecká válka o nezávislost

Po první světové válce, ve které se Osmanská říše postavila na stranu Centrálních mocností¹¹ a ocitla se v poli poražených, triumvirát VJP odešel do vyhnanství. Sultán Mehmet VI. rozpustil parlament a obnovil náboženskou autoritu velkého muftího. Současně věděl o vzrůstajícím vlivu opozičních uskupení a jejich aktivitách po zahájení mírové konference v Paříži na začátku roku 1919. V šíření specificky tureckého nacionalismu se angažoval též sultánův vážený generál Mustafa Kemal, který se proslavil v bitvě u Gallipoli během první světové války (Palmer, 1996).

Vznik Velkého národního shromáždění

Podmínky mudroského příměří, které bylo podepsáno mezi Osmanskou říší a státy Dohody, opravňovalo státy Dohody v případě, že by hrozil další konflikt, okupovat území Osmanské říše. Záhy se v květnu 1919 na území západní Anatólie vylodili Řekové kryti Brity,

⁸ Například vydání bývalého hlavního města říše Drinopole, dnešní Edirne, Bulharům (Palmer, 1996).

⁹ Talaat Paša – ministr vnitra, Cemal Paša – vojenský guvernér hlavního města a ministr námořnictva a Enver Paša – ministr války (Palmer, 1996).

¹⁰ VJP například nadřadil civilní soudnictví tomu náboženskému a omezil pravomoci velkého muftího ve světských záležitostech (např. ve vzdělávání), který od té doby nebyl automatickým členem vlády jako doposud a jeho pozice byla redukována pouze na roli náboženského hodnostáře respektovaného v otázkách výkladu islámského učení (Palmer, 1996).

¹¹ To bylo výsledkem rozhodnutí triumvirátu Výboru jednoty a pokroku, které v tomto období získalo větší vliv na rozhodování (Altunışık a Tür, 2005).

Francouzi a Američany. To bylo poslední kapkou pro vznik organizovaného národního odporu. Následně propuká turecká válka o nezávislost.

V červnu 1919 Kemal vydává Prohlášení o nezávislosti, ve kterém vyzývá Turky, aby poslali své zástupce na národní kongres do Sivasu, protože sultán, jeho vláda a hlavní město jednali pod nátlakem okupantů. Kongres v Sivasu a následný kongres v Evzerumu schválily manifest, jehož principy, například právo etnických Turků na sebeurčení nebo územní nedělitelnost Anatolie a evropského Turecka, byly později upřesněny a tvořily část tzv. Národního paktu.

Sivaský kongres také podpořil vznik nového parlamentu, který by se scházel mimo dosah cizích vojsk. Na Kemala, který se stal předsedou Výboru národních zástupců, hlavní organizace národního odporu, byl sultánem vydán zatykač, Kemal byl však schopen svou politiku prosazovat ze zákulisí a žádal o vypsání nových voleb. Ty se i přes sultánovu nevoli konaly a Kemalovi nacionalisté získali v dolní sněmovně většinu. Tento parlament zasedal mezi lednem a březnem 1920 v Istanbulu, kdy byl formálně rozpuštěn z důvodu masového zatýkání opozice. Ještě v únoru však parlament stačil schválit Kemalův Národní pakt (*Misak-ı Milli*)¹² (Palmer, 1996).

23. dubna 1920 vzniká Velké národní shromáždění v Ankaře a se schválením zákona o základní organizaci, kde VNS deklarovalo, že suverenita patří národu reprezentovanému Národním shromážděním v Ankaře, vzniká také mocenská dualita s Istanbulem. V roce 1920 mírovou smlouvu ze Sèvres i přes sultánův podpis Velké národní shromáždění odmítá s tím, že by kvůli sílícímu nacionalistickému hnutí v oblastech, které měly připadnout Řecku, nebylo možné podmínky smlouvy ze strany států Dohody vynutit (Altunışık a Tür, 2005).

Ústava z roku 1921

V roce 1921 přijalo Velké národní shromáždění dokument, který upřesňoval fungování vlády v Ankaře – první tureckou ústavu. Byl to krátký dočasný dokument o 23 člancích, popisující fungování centrální vlády – ustavuje Velké národní shromáždění jako jediného a právoplatného zástupce tureckého národa, a dále také organizaci místních samospráv. Ústava zatím nezaručovala tureckému národu práva a svobody. Po jejím schválení však

¹² Hlavním tvrzením Národního paktu bylo, že území, které podléhá příměří a je obýváno většinou osmanských muslimů se společnou rasou, náboženstvím a původem, tvoří celek, jehož rozdělení nemůže být přijato za žádných okolností (Bayar, 2014).

v Turecku zavládlo období duální ústavy, protože předchozí osmanská ústava nebyla zrušena (Marszałek-Kawa a Burak, 2018).

Mírová smlouva z Lausanne

V roce 1922 se státy Dohody v závislosti na vývoji války o nezávislost chtěly dohodnout na alternativní mírové smlouvě v Lausanne, kam pozvaly istanbulskou i ankarskou vládu, načež Velké národní shromáždění v rezoluci zrušilo 1. listopadu 1922 sultanát a v roce 1923 představitelé tureckých nacionalistů dojednali mírovou smlouvu z Lausanne, která také formálně uznala existenci a území nového Turecka (Altunışık a Tür, 2005).

1.6 Mustafa Kemal (Atatürk)

Mládí a vzdělání

Mustafa Kemal se narodil v roce 1881 v Soluni do rodiny státního úředníka. Přízvisko Atatürk, doslova otec Turků, přijal až ve třicátých letech 20. století. Otec Kemala zemřel předtím, než mohl syn nastoupit do školy a rodina tudíž neměla dostatek finančních prostředků na to, aby Kemal navštěvoval školu pro duchovní tak, jak si přála jeho matka. Mustafa Kemal se proto sám rozhodl pro vojenskou kadetku, po jejímž absolvování v roce 1899 nastoupil na vojenskou akademii a později do štábního výcviku, který v roce 1905 dokončil s hodností kapitána, což mu otevíralo cestu ke kariéře na generálním štábu.

Vojenská kariéra

Během svých studií se stal členem opoziční mladoturecké organizace *Vatan* a posléze *İttihat ve Terakki Cemiyeti*, což ale vedlo k jeho zatčení, krátkodobému věznění a následnému odvelení k odlehlým posádkám na území Sýrie a Gazy. Teprve po mladotureckém převratu v roce 1908 se stal členem generálního štábu. Kemal v roce 1911 ve válce proti Itálii o libyjské území dokázal přesvědčit místní arabské kmeny ke spolupráci s osmanskou armádou, což jeho jméno vyneslo do širšího vojenského povědomí. Pro svůj nesouhlas s německou vojenskou misí v Osmanské říši povolanou Enverem Paşou, byl však záhy odklizen do Bulharska jako vojenský přidělenec. Tam zůstal až do roku 1915, kdy se zúčastnil bitvy u Gallipoli, kde vedl obrannou divizi, která významně přispěla k osmanskému obrannému vítězství. V roce 1916 získal po těchto zásluhách Kemal hodnost generála a byl odvelen k sedmé armádě do Sýrie – tu ale shledal nebojeschopnou a po konfliktech s nadřízeným německým generálem Kemal dostal dlouhou zdravotní propustku (Palmer, 1996; Wanner, 2009).

Vůdcem národního převratu

V dubnu 1919 byl Kemal poslán jako generální inspektor na černomořské pobřeží, aby zde zorganizoval zbytky armády a nastolil pořádek ve městech, kde docházelo k potyčkám mezi Turky a národnostními menšinami. V reakci na obsazení západní Anatólie Řeky ale začal jednat samostatně a v červnu vydal Prohlášení o nezávislosti, načež byl sultánem odvolán do Konstantinopole. Kemal však příkazu neuposlechl, rezignoval na svou funkci a zorganizoval kongresy v Sivasu a Evzerumu, kde byly zformulovány požadavky nacionalistického hnutí Výbor národních zástupců, kterému Kemal předsedal.

Po rozpuštění osmanského parlamentu v březnu 1920 označil velký muftí Kemala a jeho přívržence za zrádce šaría a hrozil jim zabitím bez výstrahy. To ale Kemala neznepokojilo a v dubnu 1920 založil v Ankaře Velké národní shromáždění, kde byl 23. dubna 1920 potvrzen ve funkci výkonného předsedy Státní rady.

V srpnu 1922 vyrazily Kemalovy milice do útoku proti Řekům, kteří v předchozích letech okupovali území na východ od Smyrny (dnešní Ízmir). Kemal zabral zpět území okupovaná Řeky a na základě formální konvence z Mudanyi získal zpět i Smyrnu bez nutnosti ozbrojeného konfliktu (Palmer, 1996). V září téhož roku Kemal zakládá Stranu lidu (*Halk Farkasi*), která se stala jedinou politickou stranou a dominovala parlamentu (Turnaoğlu, 2017).

Po podpisu smlouvy z Lausanne a uznání hranic tureckého území se 29. října 1923 Velké národní shromáždění usneslo, že nový turecký stát bude republikou a že se Mustafa Kemal stane jejím prvním prezidentem (Palmer, 1996).

1.8 Zrod Turecké republiky (20. léta 20. století)

Odstranění osmanské stopy

Zrušení sultanátu z podzimu roku 1922 ponechalo z původního zřízení jen instituci chalífátu. Jeho hlavou se po útěku Mehmeda VI. stal Abdülmecid II., ale i chalífát byl záhy, z důvodu odtržení nově vznikajícího státu od osmanské minulosti¹³, v roce 1924 zrušen.

Mustafa Kemal v zimě 1923 veřejně odsoudil vládu Výboru jednoty a pokroku za první světové války, a právě odklon a vymezení se od dědictví Osmanské říše a období triumvirátu

¹³ Docházelo totiž k tomu, že někteří obyvatelé Turecka chalífu považovali za nástupce sultána. Tyto dvě role totiž za Osmanské říše patřily vládci. I příbuzenský vztah posledního sultána-chalífy Mehmeda VI. a posledního chalífy Abdülmecida II. – byli bratřenci – totiž posiloval tuto tezi (Palmer, 1996).

VJP bylo důležitým faktorem pro budování nového Turecka. I přesto však zůstaly v platnosti některé reformy Výboru jednoty a pokroku¹⁴, byť někdy upravené¹⁵ (Gingeras, 2019).

Ústava z roku 1924

Po vyhlášení nové republiky bylo potřeba nahradit dosavadní stručnou ústavu z roku 1921. Její vznik byl velmi náhlý, kontrolovaný elitami vojenské byrokracie, proto bylo pro vnější aktéry téměř nemožné ovlivnit její podobu.

První republikánská ústava rozšiřovala předchozí ústavu z roku 1921. Všechny tři složky moci koncentrovala do jednokomorového parlamentu, ztělesněného ve Velkém národním shromáždění, jehož členové byli voleni nepřímou (Karpat, 1959). Zároveň ale nezaváděla principy ústavní kontroly. Na jejím základě vznikla republikánská parlamentní demokracie a byly zavedeny některá práva a svobody, přestože ústava výslovně nezaručovala jejich dodržování.

V původní verzi této ústavy byl islám zakotven jako oficiální náboženství země, nicméně ústavní dodatek z roku 1928 toto postavení islámu jako státního náboženství zrušil a další dodatek z roku 1937 nakonec oficiálně ustanovil sekulární republiku.

Ústava z roku 1924 byla se svými obměnami v platnosti až do roku 1961 (Marszałek-Kawa a Burak, 2018).

Politická kultura raného Turecka

Gramotnost turecké společnosti byla na počátku dvacátého století velmi nízká, což značně zjednodušovalo budování nového státu. Nicméně i vzdělanější a politicky angažovanější vrstva společnosti podporovala Kemalovy reformy a uznávala jeho autoritu jako vojenského i národního vůdce v nedávných válkách (Cagaptay, 2018).

V období rané Turecké republiky nelze mluvit o rozvinutém stranickém systému. Jádro Velkého národního shromáždění tvořila Kemalova Republikánská strana lidu (*Cumhuriyeti Halk Partisi* – CHP, do roku 1924 Strana lidu) jejíž ideologickou orientaci však nelze s přesností určit¹⁶. Jedinou opoziční stranou byla během prvních pár let pouze Progresivní

¹⁴ Islám zůstal součástí turecké identity, kemalisté se mu však snažili upřít vliv v politické sféře a omezit ho pouze na sféru soukromou (Gingeras, 2019).

¹⁵ Turečtina zůstala oficiálním jazykem státu, ale Kemalova vláda změnila jeho písemnou formu a odstranila část slovníku, která byla příliš osmanská nebo naopak přejatá z jiných jazyků (Gingeras, 2019).

¹⁶ Kemalismus je totiž svým poněkud vágním charakterem, postaveném na myšlenkách a výrocích Mustafy Kemala, spíše proklamací věrnosti změnám a vývoji nové Turecké republiky než tradiční politickou ideologií (Ciddi, 2009).

strana, která vznikla odtržením od kemalistů a prosazovala oproti nim liberálnější¹⁷ přístup k vládnutí, decentralizaci administrativy a náboženskou svobodu (Altunışık a Tür, 2005).

Národnostní nepokoje a počátek vlády jedné strany

Důraz na tureckou národnost, kterou spojoval společný jazyk, islámská víra a národní hrdost, byl v nové turecké republice tak výrazný, že bylo nelegální se k ní otevřeně nehlásit. Tato národnostní politika ve spojení se zavíráním tradičních islámských medres vedla k národnostním a náboženským nepokojům, zejména na pobřeží Černého moře a v kurdských oblastech. Nejznámějším takovým incidentem bylo povstání kurdského vůdce Şeyha Saida, usilující o návrat chalífátu na začátku roku 1925, které vedlo k přijetí Zákona pro zachování řádu. Tento zákon byl obdobou nouzového stavu, rozšiřoval pravomoci vlády pro potlačení všech organizací, které mohly ohrožovat řád republiky (Karpát, 1959; Gingeras, 2019).

Vzhledem k podpoře kurdských povstalců členy Progresivní strany, byla zrušena i jediná opoziční strana v zemi a nastalo období jedné strany – CHP. Zákon také zavedl stanné právo a trestní tribunály pro politické oponenty. V roce 1926 byli z údajné přípravy atentátu na Kemala obviněni někteří bývalí členové VJP, kteří otevřeně nesouhlasili s tehdejší politikou, a na základě pravdivých nebo vykonstruovaných výpovědí bylo k smrti na šibenici odsouzeno 19 mužů a další k dlouhým trestům odnětí svobody. Platnost tohoto zákona byla prodloužena v roce 1927 a zákon pozbyl platnosti až v roce 1929 (Altunışık a Tür, 2005; Gingeras, 2019).

Během těchto procesů, které nastaly po pokusu o atentát na prvního tureckého prezidenta začal tehdejší ministr spravedlnosti Mahmut Esat připravovat změnu právních a trestních norem, které měly být nově zakotveny v demokratických a sekulárních principech, oproti existujícím normám z dob „absolutismu a sultanátu“. Tyto nové právní normy byly připraveny podle švýcarského občanského práva, německého obchodního práva a italského trestního práva.

Turecká ekonomika 20. let 20. století

Důsledky první světové války, války o nezávislost a smlouvy z Lausanne nebyly pro tureckou ekonomiku přívětivé. Vedle ztráty velké části populace z důvodu hladomoru a

¹⁷ Jejich liberalismus byl ale hlavně založen na ochraně náboženství před zásahem státu, v reakci na sekularizační reformy CHP (Karpát, 1959).

epidemií za války a emigrace zejména Řeků a Arménů, na základě smlouvy z Lausanne, se nově vytvořené Turecko potýkalo s malým množstvím obhospodařované půdy a omezeným průmyslem a obchodem, kterým před válkou dominovali zejména cizinci. Turecko bylo velmi závislé na zahraničních investicích – až dvě třetiny kapitálu investovaného v Turecku přicházelo ze zahraničí (Altunışık a Tür, 2005; Gingeras, 2019).

Turecký stát se tak během druhé poloviny dvacátých let snažil podpořit zemědělství přerodělováním pozemků odejitých rodin během národnostních povstání, uděloval dotace na traktory či zrušil desátkovou povinnost ve víře, že tím podpoří výrobu a spotřebu. Byly zakládány banky a schvalovány dílčí zákony na podporu industrializace. Došlo také k modernizaci dopravní infrastruktury, rozšiřovala se silniční i železniční síť. Tyto reformy ale nebyly příliš účinné, v roce 1929 snahy překazila hospodářská krize (Altunışık a Tür, 2005; Gingeras, 2019).

Kulturní reformy 20. let

V roce 1928 se Kemal soustředil na redefinování turecké národnosti a kultury. V rámci reformy byla z článku 2 ústavy z roku 1924 vyškrtána zmínka o islámu jako státním náboženství. Byl zaveden gregoriánský kalendář a dvacet čtyř hodinový formát času, stejně jako nová turecká abeceda psaná latinkou.

Ke konci dvacátých let reformy výrazně zpomalily a rozhodnutí neprodloužit platnost Zákona pro zachování řádu po roce 1929 znamenalo ustálení situace v nové turecké republice (Gingeras, 2019).

1.8 Turecko ve 30. letech 20. století

„Experiment druhé strany“ v roce 1931

Již ke konci 20. let byl Kemal často porovnáván s Mussolinim, zejména na základě podobnosti řešení státních záležitostí a implementace nacionalistických myšlenek, Hitler dokonce po svém nástupu k moci zmínil Kemalovu republiku jako svou inspiraci a vzor. Kemal však údajně nebyl těmito srovnáními nadšen a navrhl založení loajální opoziční strany, aby vyvrátil možnou podobnost s fašistickým či nacistickým diktátorem.

Svobodná republikánská strana vznikla v srpnu 1930, prosazovala program liberálnější ekonomiky oproti CHP (nižší daně, větší zahraniční investice, menší státní kontrola nad průmyslem a zemědělstvím). Svobodná republikánská strana byla loajální vůči Kemalovi,

který ji i sám financoval. Popularita nové strany rychle rostla, její voličskou základnu tvořily před listopadovými volbami desetitisíce Turků, převážně rolníků.

Zmiňované volby ale s přehledem vyhrála vládní CHP, což vedlo k demonstracím a nepokojům proti zfalšování volebních výsledků. Po těchto incidentech Kemal vyjádřil zklamání z tohoto vývoje a přání, aby bylo Turecko v budoucnu na konkurenci více stran připraveno.

Rozpuštění Svobodné republikánské strany téhož roku vedlo k posílení systému jedné strany. V následujících volbách do Velkého národního shromáždění Kemal podporoval i nezávislé kandidáty. Do shromáždění jich však bylo zvoleno jen osmnáct a sedm z nich do konce svého funkčního období vstoupili do vládní strany (Gingeras, 2019).

Šest šípů kemalismu (*Altı Ok*) a vznik oficiální národní ideologie

Turecko se ve třicátých letech potýkalo s vysokou nezaměstnaností, nedostatkem v zemědělství a neustálou hrozbou povstání. Na ochranu tureckého ústavního pořádku tak byly na stranickém sjezdu Republikánské strany lidu v roce 1931 upraveny stranické principy – první čtyři principy byly ustaveny již v roce 1927 – republikanismus, nacionalismus, sekularismus a populismus. V roce 1931 CHP na sjezdu zakotvuje další dva – etatismus a reformismus, a tak vytváří tzv. šest šípů (*Altı Ok*). Na podporu a rozšíření obecného povědomí o těchto principech byla o rok později vydána učebnice občanské nauky a založena organizace pro studium a propagaci Kemalovy revoluce (Gingeras, 2019).

Kemalismus začal být jako termín používán po roce 1935 a znamenal oddanost nedělitelné vlasti, národu, který byl spojován společnou řečí a kulturou, a republice, která byla revoluční, lidová, sekulární a etatistická. Hlavním strážcem kemalismu prohlásil Republikánskou stranu lidu její tehdejší generální tajemník výrokem, že Turecká republika je stranickou republikou, protože strana a stát spolupracují.

V roce 1937 bylo Šest šípů zařazeno do ústavy a kemalismus se stal národní ideologií. Přesto nebyl do Atatürkovy smrti termín kemalismus používán moc často, není známo, jestli tuto doktrínu tehdejší prezident zcela podporoval (Ciddi, 2009; Gingeras, 2019).

Etatistická opatření

Etatismus, který v tureckém kontextu můžeme chápat jako státní kapitalismus, se měl ve třicátých letech vyvarovat chyb ekonomických reforem z předchozí dekády tím, že měl být

tentokrát hybatelem průmyslového a společenského rozvoje sám stát pomocí plánovaného hospodářství (Ciddi, 2009).

První pětiletka proběhla mezi lety 1934-1939 a zaměřovala se na výrobu spotřebního zboží, aby se Turecko zbavilo závislosti na dovozu. Druhá z nich, zaměřená na rozvoj těžkého průmyslu byla schválena v roce 1937, avšak neproběhla z důvodu vypuknutí druhé světové války (Ciddi, 2009). Etatistická politika se však prosazovala i za prezidentství İsmeta İnönüho a ve svém důsledku pomohla zvýšit národní důchod, upustilo se od ní až po roce 1946 (Karpat, 1959).

Kulturní reformy třicátých let

Ve třicátých letech rovněž pokračovaly reformy kulturního charakteru – například Zákon o příjmeních z roku 1934 nařizoval občanům, aby do dvou let předložili svá vybraná rodinná příjmení pro schválení státem, do té doby se v Turecku jména udělovala zvykově, příjmení nebyla dědičná. Při této příležitosti bylo Kemalovi Velkým národním shromážděním uděleno příjmení Atatürk, tedy „otec Turků“, pod kterým je znám dodnes.

Sám Kemal ve svých posledních letech života již příliš do politiky nezasahoval¹⁸, a i přes přijímání četných zahraničních návštěv se sám do zahraničí nevydával a věnoval se spíše otázkám turecké kultury, například výzkumu tzv. teorie slunečního jazyka, která předpokládala, že byla turečtina proto-jazykem (Gingeras, 2019).

1.9 Turecko po Atatürkovi (1938–50. léta 20. století)

Po Atatürkově smrti v roce 1938 byl do čela státu zvolen İsmet İnönü, někdejší blízký spolupracovník Kemala a bývalý premiér. Během své dvanáctileté vlády, se vyvaroval vstupu Turecka do druhé světové války, což se později ukázalo jako prozíravé.

Během jeho vlády byli rehabilitováni někteří bývalí političtí outsideři, İnönü sám se ale do prvního výročí svého nástupu do úřadu stačil zbavit svých politických protivníků. Největší kritiku ale İnönü sklidil za svůj přístup k národní ekonomice. Ta za jeho vlády stagnovala, İnönüho víra v efektivitu etatismu¹⁹ i v období druhé světové války a mobilizace armády vedla k vzrůstající nespokojenosti společnosti. (Gingeras, 2019).

¹⁸ Podle Gingerase (2019) Kemal přestal do politiky zasahovat již po rozpuštění Svobodné republikánské strany v roce 1931.

¹⁹ V roce 1940 z důvodu nedostatku surovin pro udržení standardů armády i kvality života turecké společnosti turecký stát nařídil pracovní povinnost po část roku pro občany žijící v blízkosti dolů (Karpat, 1959).

Zavedení multistranického systému na přelomu padesátých let a nespokojenost a únava společnosti z dlouhého období vlády Republikánské strany lidu vedla k volebnímu neúspěchu CHP ve volbách v roce 1950.

CHP lidu postupně opustila určité prvky kemalismu, například Kemalovu verzi turecké historie a teorii slunečního jazyka a po roce 1960 přijala více sociálně-demokratický program. V roce 1980 byla strana v návaznosti na vojenský převrat v zemi zrušena, v roce 1992 byla znovu založena (Ciddi, 2009).

Atatürkovo dědictví

Republikánská strana lidu Atatürka po jeho smrti jmenovala svým věčným předsedou. Pro prvního tureckého prezidenta bylo v Ankaře vybudováno mauzoleum, kam bylo jeho nabalzamované tělo přepraveno až v roce 1953. Ještě předtím vešel v platnost tzv. Atatürkův zákon, který zakazoval veřejně urážet nebo pomlouvat Atatürkovu osobnost, pod hrozbou vyšetřování a odnětí svobody až na tři léta. V případě fyzického ničení jeho soch a památníků by se obžalovaní dočkali ještě přísnějšího potrestání (Gingeras, 2019).

2 Charakteristika kemalismu

Kemalismus, nebo také Atatürkismus je turecká politická ideologie, jejíž principy byly poprvé formulovány v roce 1931 na sjezdu tehdy vládnoucí Republikánské lidové strany (*Cumhuriyet Halk Partisi*, CHP) jako její program (Altunışık a Tür, 2005). Kemalistický režim je poručnickou demokracií, chráněnou armádou a vedenou soudnictvím (Daği, 2012). Samotný text programu umožňuje různé interpretace v existující literatuře, ale základní myšlenky kemalistické ideologie jsou ustanoveny pevně, jako takzvaných „6 šípů“ (*Altı Ok*). Mezi tyto principy patří republikanismus, nacionalismus, populismus, sekularismus, etatismus a reformismus. Kemalismus byl v podobě 6 šípů později v roce 1937 zakotven v turecké ústavě jako národní ideologie a pozůstatky jeho principů můžeme najít i v její současné verzi (Altunışık a Tür, 2005; Izmaylov, Fakhrutdinov a Galimzyanova, 2017).

2.1 Kemalismus jako ideologie

Kemalismus se odvíjí zejména od Atatürkova slavného proslovu *Büyük Nutuk* k zástupcům své strany CHP z roku 1927, který trval 36 hodin v rozmezí šesti dnů. V něm se dotýkal tématu historického vývoje po první světové válce a znovuzrození národa. *Büyük Nutuk* byl

nedlouho poté vydán i knižně a stal se součástí školního vzdělávacího programu a současně primárním zdrojem oficiální turecké historie (Morin a Lee, 2010). Sám Kemal byl ale inspirován tureckým sociologem Ziyou Gökalpem, který se zabýval vytvořením jednotné společnosti a spravedlivého sociálního státu a rovněž sekularismem (Nefes, 2013; Turnaoğlu, 2017). Gökalpova teorie a Kemalova praxe se však významně vzájemně lišily, kemalisté interpretovali Gökalpa selektivně a celkově autoritářsky (Ciddi, 2009).

Kemalismus je poměrně pružnou ideologií, která není příliš souvislá, jde spíše o směšninu různých a často protikladných myšlenek. Atatürk totiž ani sám dostatečně nesystemizoval své názory a politické tahy, kromě výše zmíněných 6 šípů. I ty jsou však formulovány relativně vágně a najdeme mezi nimi vedle poměrně demokratických principů, jako je republikanismus, který v kontextu rané turecké republiky znamenal obecně preferenci vlády lidu oproti autoritě sultána a v důsledku toho zakotvení Tureckého státu jako republiky v ústavě, také etatismus, který je typičtější pro socialistické režimy (Gürpınar, 2013).

Kemalismus jako takový se soustředí zejména na budování nového národního státu, jeho sjednocení a modernizaci. Jeho hybnou sílu představuje princip reformismu, který zaštiťuje neustálou obnovu moderní společnosti a civilizace (Bagdonas, 2008).

2.2 6 šípů kemalismu

6 šípů sloužilo po roce 1931 jako vládní program Republikánské lidové strany, v roce 1937 byly tyto principy zakomponovány do turecké ústavy (Esen, 2014). Samotné principy kemalismu ve své podstatě zpětně legitimizují předchozí kroky Kemalovy vlády a do značné míry se všechny prolétají s hlavním principem nacionalismu.

2.2.1 Republikanismus

Republikanismus symbolizuje odtržení od osmanské minulosti a konec sultanátu (Altunışık a Tür, 2005), inspirovaný francouzským *esprit républicain*. Kemal při rokování Velkého národního shromáždění na počátku dvacátých let o tom, jakou formu bude nově vznikuvší stát mít, obhajoval republiku nejen jako vhodný způsob administrativy nového státu, ale také jako nástroj k ochraně turecké prosperity a svobody do budoucna (Hanioğlu, 2011).

Turecký republikanismus však nebyl tvořen pouze myšlenkami M. Kemala. Tento princip, stejně jako turečtí myslitelé první poloviny dvacátého století, byl silně ovlivněn myšlenkami Émila Durkheima, zejména pak jeho solidarismem, který se stal centrální doktrínou republikanismu. Přední turecký sociolog Ziya Gökalp spojil Durkheimův solidarismus a

turecký morální/náboženský idealismus za účelem nalezení harmonie ve společnosti (Nefes, 2013). Gökalp věřil, že se profesní sdružení stanou mediátory komunikace mezi novým tureckým státem a lidmi a že bude stát udržovat solidaritu a harmonii ve společnosti pomocí politické moci a autority, která pochází od samotné společnosti a národa, čímž bude nastoleno prostředí profesní etiky, která tehdejším odborům chyběla (Turnaoğlu, 2017). Solidarismus rovněž sloužil jako nástroj modernizačních reforem v případech, kdy se nebylo možné odvolávat na individualismus (Arat, 1998).

Republikanismus je také, jako mnohé další principy kemalismu propleten s nacionalistickými idejemi. Podle Atatürka je totiž republika přirozeným stavem Turecka a že Turci a Turecká republika, jsou dva neodmyslitelně spjaté koncepty, protože Turci nesou ochranu své republiky v krvi a ten, kdo necítí věrnost vůči Turecké republice, není opravdovým Turkem (Siska, 2016). Republika se tak v Turecku stala vlastním novým náboženstvím, které muselo být uznáváno stoupenci kemalismu (Turnaoğlu, 2017).

2.2.2 Nacionalismus

Pravděpodobně nejdůležitějším principem kemalismu je nacionalismus. Kemal totiž potřeboval vytvořit novou národní identitu, která by Turecku pomohla se odtrhnout od Osmanské říše a legitimizovat novou republiku.

Turecký nacionalismus se vyvíjel již z raného počátku 20. století pod taktovkou intelektuálů spojených s Mladoturky. Mladoturecké hnutí (1904-1913) se tehdy dělilo na dvě frakce, na liberální křídlo, které podporovalo návrat britských sil a vznik konstituční monarchie, a na nacionalistické křídlo, které nechtělo spolupracovat s netureckými silami a prosazovali názor, že turecký stát má být chráněn a že národ musí být k službám tureckému státu (Siska, 2016).

Program Republikánské strany nastínil koncept národa jako společenské a politické komunity na základě principu „jeden jazyk, jedna kultura, jedna myšlenka“, který se později stal také mottem republiky a současně hrál velkou roli při vytváření občanské identity (Siska, 2016).

Původně byl sjednocujícím faktorem tureckého nacionalismu islám, reprezentovaný chalífátem. Po jeho zrušení roku 1924 a nastolení sekularistických zákonů však bylo nutné najít jiný pojící prvek tureckého národa. V duchu tureckého osvícenství se tak nová turecká identita začala místo na konceptu islámu tvořit na konceptu „vědecké“ teorie tureckého

lidstva.

Tato nová turecká historická teze stavěla Turky do středu dějin. Podle ní měla být kolébkou lidské civilizace právě domovina Turků, tedy střední Asie, odtud měli Turci migrovat do všech kontinentů starého světa. Teze současně tvrdila, že Turci byli nejen zakladateli světové civilizace, ale také, že ji rozšířili do světa – údajně se měli již za doby kamenné v roce 12000 př.n.l. oblékat a činit tak 5000 let před Evropany. Aby podpořil tuto verzi historie o zásadním postavení Turků ve vývoji civilizace, Kemal přišel v roce 1935 také s teorií „slunečního jazyka“, která říkala, že se všechny jazyky světa vyvinuly ze staré turečtiny. Nejdůležitější charakteristikou této revizionistické historie byl však fakt, že z ní bylo zcela vypuštěno období Osmanské říše, od čehož si Kemal sliboval větší legitimitu nového režimu. (Hanioglu, 2011).

Součástí tureckého nacionalismu je také Atatürkův mýtus, tedy nedotknutelnost Kemala, jakožto „otce Turků“, bez něhož by Turecko nebylo takové, jaké je dnes, Atatürk totiž podle tohoto mýtu přivedl Turecko k samostatnosti a svobodě, dal mu nový život a naději (Siska, 2016). Tento mýtus je dodnes velmi živý, Atatürk se v Turecku stále těší velké úctě a každoročně se v den jeho smrti drží po celém Turecku dvě minuty ticha.

Atatürk sám považoval turecký národ za vznešený, ctihodný, pracovitý, inteligentní a pokrokový (Atatürk's Speech at the 10th Anniversary of the Turkish Republic), stejně jako doufal, že se tento nový nacionalismus, tzv. „turectví“, která zahrnovala scientismus, jazyk a historii, stane novým občanským náboženstvím (Hanioglu, 2011).

2.2.3 Populismus

Na rozdíl od negativní konotace, se kterou vnímáme termín populismus dnes, představoval tento princip kemalismu něco relativně odlišného – na počátku Turecké republiky byl spojován hlavně s vládou a suverenitou lidu. Klíčovými jsou v chápání kemalistického populismu pojmy lid a suverenita. Samotný význam populismu se během let Kemalovy vlády proměňoval.

Na počátku 20. let 20. století měl populismus velký význam při samotné tvorbě nového státu při turecké válce o nezávislost. V té době byl chápán a také Atatürkem zaměňován s demokracií, její charakteristickou „vládou skrze lid a pro lid“ a podřízeností státu jeho občanům. Současně měl sloužit jako další z pojících prvků nového národního státu, který povstal ze zbytků mnohonárodnostní Osmanské říše (Aytemur, 2007).

Sám Atatürk populismus definoval jako „společenský systém, jehož cílem je založit sociální řád na práci“ nikoliv na třídě, s úmyslem docílení podřízenosti státu občanům (Ciddi, 2009). Současně také zdůrazňoval (v roce 1920), že se tento systém liší od bolševismu a to tak, že bolševiky zajímá jen jedna vykořisťovaná třída, v Turecku byl takto utlačován celý národ²⁰, nejen jeho určitá část. Během války o nezávislost bylo toto „spojování populismu s bolševismem“ pro Turky zásadní, neboť doufali v podporu Sovětského svazu ve válce (Aytemur, 2007).

Po ustanovení republiky se obsah kemalistického populismu změnil. Ve 30. letech 20. století se vláda „skrze lid, pro lid“ změnila na „skrze lid, navzdory lidu“. Vládnoucí Republikánská strana přidala do svého názvu přízvisko „lidová“, ve snaze upevnit jednotu národa a zabránit tvorbě velkých rozdílů mezi sociálními vrstvami²¹ chtěla rovnocenně reprezentovat zájmy všech, celého lidu, národa (Aytemur, 2007).

V roce 1931, když byl princip populismu zahrnut mezi šest šípů kemalismu, zdůrazňoval Atatürk své odmítavé stanovisko vůči sociálním třídám a zdůvodňoval jej tím, že všechny profese, ať už to jsou zemědělci, řemeslníci, průmyslníci, obchodníci nebo pracovníci služeb, tvoří jednu tureckou společnost, kde práce každého je nepostradatelná pro život a blahobyt všech ostatních. Uvedl, že cílem CHP je nastolit harmonii, společenský řád a vzájemnou solidaritu místo třídního boje (Aytemur, 2007; Bianchi, 2014). Tento kemalistický populismus je spíše „službou lidu“ než „vládou lidu“, protože přestože kemalisté tvrdili, že je pro vládu občan pánem, sama vládnoucí elita si určovala, jaké jsou „pánovy“ zájmy (Aytemur, 2007).

2.2.4 Sekularismus

Přestože sekularismus Atatürk vnímal jako velmi důležitou část svého projektu moderního Turecka, sekularizační reformy nebyly na území moderní Turecké republiky novým konceptem. Nové republikánské sekularizační reformy tak navázaly na ty, které proběhly ještě za Osmanské říše, a hlavně za vlády Mladoturecké generace (např. občanství již nebylo podmíněno náboženským vyznáním, svoboda vyznání) (Hanioglu, 2011).

²⁰ Po první světové válce bylo území dnešního Turecka rozděleno do sfér vlivu vítězných států Trojdohody, Turci nesouhlasili s obsahem připravované mírové smlouvy (ze Sèvres), o které jednali zástupci Osmanské říše, a ne zástupci nového Velkého národního shromáždění v Ankaře, kterému předsedal právě M. Kemal (Palmer, 1996).

²¹ Sociální třídy v Turecku existovaly, vládnoucí elity se ale snažily jejich prominentnost potlačovat (Aytemur, 2007).

Hlavními cíli zavedení principu sekularismu bylo zřetřit vazby s Osmanskou říší, která islám používala jako legitimizující prvek, oddělení církve od státu po vzoru francouzského laicismu, současně snížit roli náboženství v životě společnosti a udělat z něj soukromou záležitost jednotlivce (Mango, 2002; Altunışık a Tür, 2005; Izmaylov, Fakhrudinov a Galimzyanova, 2017). Pro kemalisty byly vláda sultána a společnost opírající se o islám důvody, proč Osmanská říše nedosáhla na takovou úroveň modernizace, jako byla v Evropě. Proto, pokud chtěli dosáhnout Západ, museli konat rychle (Kissane, 2014).

Z počátku Turecké republiky ale byl v roce 1923 islám zakotven i jako turecké oficiální náboženství v článku 2 turecké ústavy, aby Kemal dosáhl podpory konzervativních islamistických poslanců Velkého národního shromáždění pro ustanovení republiky²² (Köker, 2010). Kemalismus se totiž spíše, než na církve obracel na vědecké poznatky. Snažil se tak oprostít svou společnost od islámských předsudků chalífátu, které by mohly podle kemalistů narušit modernizaci země. Atatürk se tak snažil dokázat západním státům, že Turci nejsou primitivním národem podléhajícím pověrám a předsudkům. Kemalisté se rovněž stavěli proti využívání náboženství pro politické účely (Siska, 2016), proto považovali za nutné zrušení chalífátu, který představoval další nadbytečnou autoritu v novém politickém uspořádání. Obávali se totiž, že by chalífát stál v cestě připravovaným modernizačním reformám. Náhlé zrušení chalífátu v roce 1924 bylo tou první (Köker, 2010; Turnaoğlu, 2017).

Po zrušení chalífátu se tak islám dostal pod kontrolu státu, zákon č. 429 rozdělil dosavadní ministerstvo pro náboženské záležitosti a pobožné nadace na dva direktoráty, čímž se snížila důležitost jejich agend. Vláda posléze zrušila islámské soudy a používání práva šaría v občanském a rodinném právu a nahradila je nezávislými soudy používajícími občanský zákoník po vzoru švýcarského práva. V roce 1928 byly následně z ústavy vyjmuty všechny články, které uzakoňovaly islám a právo šaría (Köker, 2010).

Pro posílení míry sekularismu byly v průběhu let uvedeny reformy kulturního charakteru, které trhaly vazby s islámskými tradicemi, například zavedení gregoriánského kalendáře, zákaz nošení náboženského oděvu či fezu na veřejnosti a zavedení latinky (Köker, 2010).

Sekularismus byl prezentován jako přirozená součást republiky, která je pro její vývoj a záchovu naprosto zásadní (Siska, 2016). Ministr vnitra Şükrü Kaya v roce 1937 definoval

²² Islamističtí konzervativci totiž zastávali názor, že republikánská forma vlády jde ruku v ruce s ateismem a komunismem (Köker, 2010).

princip sekularismu jako „záruku, že náboženství nemá žádný vliv a roli v záležitostech země“ a že by náboženství „mělo zůstat ve svědomí lidí a jeho chrámech,“ tedy „ pryč z materiálního života a světských záležitostí“ (Köker, 2010).

I přesto kemalistické vládě zůstala jistá moc nad islámem v Turecku, kdy byla například správa všech islámských náboženských nadací (*vakıf*) přesunuta pod agendu premiéra (Altunışık a Tür, 2005). V časech krize se islám stále ukazoval jako důležitý nástroj vlády pro nastolení porozumění v turecké společnosti (Kissane, 2014).

2.2.5 Etatismus

Princip etatismu navazuje na intervence tureckého státu do ekonomiky v průběhu 30. let 20. století. Tyto intervence v podobě pětiletých ekonomických plánů byly odpovědí na celosvětovou ekonomickou krizi, která utnula předchozí snahy turecké vlády na rozvoj zdejší ekonomiky (Altunışık a Tür, 2005). Turecký etatismus byl orientován výhradně ekonomicky a není spojen s politickou ideologií (například socialismem) tak, jak tomu bylo v moderních evropských dějinách. V Turecku byl etatismus používán pouze účelově, jako prostředek k dosažení modernizace země (Bakan a Birdiřli, 2010).

Po smlouvě z Lausanne muselo Turecko do roku 1929 dodržovat z ní plynoucí ústupky v oblasti monetární politiky a zahraničního obchodu, což také znamenalo, že nesmělo měnit své celní sazby. Při založení republiky bylo velkým cílem vytvoření fungující tržní ekonomiky, pročež byly schvalovány zákony, které měly podpořit průmyslový rozvoj, zejména pak Zákon pro podporu ekonomiky z roku 1927²³. Po skončení platnosti omezení plynoucích ze Smlouvy z Lausanne turecká vláda navýšila dovozní cla, čímž nastolila protekcionismus, kterým chtěla chránit vznikající tureckou ekonomiku. V roce 1930 pak zakládá Centrální banku, čímž získává plnou kontrolu nad měnou.

Předešlé ekonomické reformy však nedosáhly velkých úspěchů – naopak, došlo k nastavení dovozově orientované kupecké ekonomiky, a přestože se podařilo částečné vylepšení v oblasti zemědělství, Turecko se kýženého rozvoje průmyslu nedočkal. V letech 1929-30 svět zasáhla hospodářská krize a současně mělo Turecko začít splácet věřitelům osmanské dluhy (Altunışık a Tür, 2005). Větším problémům se Turecko vyhnulo z důvodu nízkého podílu vývozu, nicméně do roku 1934, kdy byla zaveden první pětiletý ekonomický plán,

²³ Vláda na základě tohoto zákona poskytovala zdarma pozemky soukromým továrnám a dolům, odpouštěla jim daně z pozemku, majetku a zisku a byla rovněž povinna od těchto firem nakupovat, bez ohledu na kvalitu či cenu těchto produktů (Altunışık a Tür, 2005).

turecká ekonomika stagnovala, což vyvolávalo bankroty mnohých firem a zemědělců (Esen, 2014).

Kvůli zavedení ekonomického etatismu v období Velké hospodářské krize, kdy byla společnost zbavena iluzí o ekonomickém a politickém liberalismu, lze turecký etatismus definovat²⁴ jako státní kapitalismus – stát totiž sice měl přímý vliv na průmyslový a společenský rozvoj, nepoužíval však při tom socialistických či liberalistických nástrojů.

Turecký etatismus byl orientován na plánování, z čehož vyústily dvě pětiletky – první mezi lety 1934-1939, která byla zaměřena na zvyšování produkce spotřebního zboží, aby nebylo Turecko závislé na jeho importu a aby naakumulovalo kapitál, druhá, se zaměřením na rozvoj těžkého průmyslu²⁵, byla schválena již v roce 1937, ale neproběhla z důvodu vypuknutí druhé světové války (Ciddi, 2009).

2.2.6 Reformismus

Reformismus představuje hnací motor změn v duchu kemalismu, jeho princip zdůrazňuje závazek kemalistického režimu se měnit v čase, odkazuje na radikální změnu státu po Kemalově nástupu k moci, odtržení se od osmanské minulosti směrem k ideálu západních národních států (Altunışık a Tür, 2005) Modernizace představovala nejvyšší cíl tohoto principu (Siska, 2016).

Reformy, jak již je zmíněno výše, probíhaly i v období před založením Turecké republiky, nikdy však ne v takovém množství a s takovou razancí jako ve 20. letech 20. století (Siska, 2016). Nejvíce patrným důkazem je množství kulturních reforem zaváděných v souvislosti s principy sekularismu a nacionalismu, jako například zákaz polygamie a zavedení rovnocenných práv pro ženy, či nařízení nosit místo fezu klobouky evropského módy nebo rozsáhlé poturečťování. Jiné reformy se ale dotkly také budování infrastruktury a národního hospodářství (Gingeras, 2019).

²⁴ Výklady etatismu se však lišily – zatímco premiér Ismet İnönü vykládal etatismus jako nástroj k podpoře kapitalismu, příznivci autoritarismu v něm viděli trvalou alternativu ke kapitalismu (Ciddi, 2009).

²⁵ Turecko mělo v době jeho založení rozvinut převážně zemědělský průmysl (Altunışık a Tür, 2005).

3 Kontext současného Turecka

3.1 Turecká politika na přelomu tisíciletí

Úspěch islámské Strany blahobytu (RP) a důsledky „procesu 28. února 1997“

Strana blahobytu byla v 90. letech první islámskou stranou, které se v dějinách moderního Turecka podařilo stát členem vlády. K jejímu volebnímu úspěchu pomohla i nespokojenost turecké společnosti s rigidním tureckým režimem, který se nedokázal přizpůsobit měnícím se ekonomickým i společenským poměrům a krize identity středových stran (Cinar, 2006).

Silné postavení RP ve vládě a postupné radikalizování a islamizace její politiky (zvýhodňování islámských firem, vytváření muslimských alternativ mezinárodních organizací, v jejichž čele by stálo právě Turecko) znepokojovalo tureckou armádu, která v Turecku tradičně hraje roli strážce kemalistických sekulárních hodnot (Ozeren, Cubukcu a Bastug, 2020).

Aby armáda eliminovala islamistickou hrozbu RP, došlo k tzv. „procesu 28. února 1997“, kdy armáda vládě nařídila přijmout nařízení, která měla bojovat proti nárůstu islamismu v zemi, například zavření druhých stupňů náboženských škol. Vláda RP nakonec pod tlakem armády a sekulární části veřejnosti rezignovala. Strana blahobytu byla v roce 1998 zakázána a vládu převzala trojkoaliční vláda středových stran (Cinar, 2006).

V důsledku „procesu 28. února“ docházelo k diskriminaci otevřeně věřících muslimů a jejich politických a obchodních aktivit za účelem omezení výkonu náboženského vyznání pouze na soukromou sféru (Ozeren, Cubukcu a Bastug, 2020). Nástupnická strana Strany blahobytu Strana ctnosti (FP) byla zrušena v roce 2001 (Cinar, 2006).

Krise turecké liry 2001 a její dopad na vládní sekulární strany

Turecko v posledních desetiletích 20. století čelilo obdobím ekonomické stagnace a rostoucí inflace. S pomocí Mezinárodního měnového fondu se dařilo negativní efekty zmírňovat, problémy nastaly na konci devadesátých let s rozhodnutím zafixovat směnné kurzy turecké liry. Stabilizační plán s podporou MMF z roku 2000 měl kontrolovat dlouhodobý turecký problém s inflací, ale i přesto musela v roce 2001 tehdejší vláda uznat vlastní zavinění a devalvovat tureckou liru. V očích veřejnosti tak tradiční sekulární strany ztratily důvěru (Feridun, 2004; Yeşilada, 2016).

3.2 Recep Tayyip Erdoğan

Recep Tayyip Erdoğan se narodil v roce 1954 do zbožné dělnické rodiny v Istanbulu. Mládí prožité v bývalé osmanské metropoli se výrazně promítlo do jeho vlastností a přesvědčení – Erdoğan je podnikavý a pragmatický a od mládí má averzi vůči sekulárním elitám, které v Istanbulu druhé poloviny dvacátého století dominovaly. Vystudoval náboženskou školu typu Imam Hatip (viz str. 35).

Od 70. let byl členem Strany islámské národní spásy (MSP) a také anti-sekulárního Hnutí národního výhledu (*Milli Görüş Hareketi*). Erdoğan postupoval stranickou hierarchií ve Straně blahobytu (RP), která navazovala na MSP a v roce 1994 byl na kandidátce RP zvolen starostou Istanbulu. Úřad byl ale nucen opustit roku 1998, kdy mu za veřejnou recitaci básně, která měla podle výroku soudu podněcovat k náboženské nenávisti, byl mu udělen trest 10 měsíců odnětí svobody a zákaz politické činnosti²⁶.

Na přelomu tisíciletí Erdoğan společně s dalším členem již rozpuštěné RP a navazující Strany ctnosti Abdullahem Gülem založil Stranu spravedlnosti a rozvoje (AKP), která zvítězila v parlamentních volbách 2002. Erdoğanovi bylo povoleno Nejvyšší volební radou kandidovat v doplňujících volbách v následujícím roce, kdy se do Velkého národního shromáždění dostal a byl zvolen premiérem země, kterým zůstal až do roku 2014, kdy byl v přímé volbě zvolen prezidentem republiky (Cagaptay, 2018).

3.3 Vláda AKP 2002-2014

Strana spravedlnosti a rozvoje (*Adalet ve Kalkınma Partisi*, AKP)

Strana spravedlnosti a rozvoje (*Adalet ve Kalkınma Partisi*, AK Parti nebo AKP) byla při svém založení Recepem Tayyipem Erdoğanem a Abdullahem Gülem postavena na základech již existujících (byť rozpuštěných) islamistických hnutí a politických stran, jako byla Strana ctnosti nebo RP, do politiky tak vstupovala jako plně fungující strana (Yeşilada, 2016).

AKP se oficiálně prohlašovala za konzervativně demokratickou stranu s islámskou identitou (Ozeren, Cubukcu, Bastug, 2020). Cagaptay (2018) ji charakterizuje jako pravicově populistickou, svůj program AK Parti zaměřovala na ekonomický rozvoj, kde prosazovala zásady volného trhu, a zřízení demokracie založené na lidských právech a základních

²⁶ Z tohoto trestu si ve vězení odpykal pouze 4 měsíce a 10 dní (Cagaptay, 2018).

svobodách. Mezi své další priority AKP řadila vstup do Evropské unie, sekularismus, ale zároveň náboženskou toleranci²⁷, multikulturalismus a dodržování programu MMF (Özsel, Öztürk a Ince, 2013).

AKP byla od svého založení finančně podporována islámskými podnikateli poškozenými v důsledku „procesu 28. února“ sekulárním režimem, z nichž se mnozí stali členy AKP. Tito podnikatelé potřebovali liberálnější právo a kulturu, aby se mohli znovu rozvíjet a volný trh, aby mohli soutěžit se svými sekulárními protějšky se stejnými pravidly a AKP byla ochotná tyto podmínky prosazovat (Özsel, Öztürk a Ince, 2013).

Erdoğanova AKP za svých necelých 20 let vlády výrazně změnila kurz své politiky, proto je nutné odlišovat období relativně liberálně-konzervativní AKP v prvních deseti letech její vlády a období autoritářské, jehož prvky se do politiky AKP začaly vměšovat po roce 2007, nicméně za zlomový okamžik přechodu k autoritářství lze považovat protest v parku Gezi v roce 2013, který odstartoval pronásledování odpůrců režimů z řad občanské společnosti (Sawae, 2020).

První funkční období 2002-2007

AK Parti v parlamentních volbách 2002 těžila na ztrátě středopravých stran na důvěře veřejnosti v důsledku špatné ekonomické politiky a také jejich neschopnosti se adaptovat, což vytvořilo mocenské vakuum na středopravici (Yeşilada, 2016)

AKP v roce 2002 vyhrává volby, Erdoğan se ale jako její předseda kvůli pokračujícímu zákazu politické činnosti nemůže stát premiérem. V roce 2003 bylo Erdoğanovi povoleno Nejvyšší volební radou kandidovat v doplňujících volbách v témže roce. Po svém vstupu do parlamentu je zvolen premiérem (Cagaptay, 2018).

Během svého prvního funkčního období prosazovala AKP navzdory islamistické politické minulosti svých zakladatelů liberálně konzervativní politiku, aby ustavila demokracii a volný trh a balancovala vztahy mezi národními politickými aktéry. Přípravovala Turecko pro vstup do Evropské unie, pro tento účel podporovala rovná občanská práva, zaměřila se na ochranu lidských práv – zřídila pro tento účel ministerstvo a zrušila trest smrti a zaujala antinacionalistickou pozici vůči Kypru a Kurdům.

²⁷ Tyto dva zdánlivě odlišné programové body lze interpretovat tak, že AKP se na vládní úrovni nebude snažit prosazovat islamistické body zájmu – sekularismus, zároveň se ale bude snažit normalizovat projevy víry ve společnosti, oproti stavu, který v Turecku zavládl po „procesu 28. února“ – náboženská tolerance (Özsel, Öztürk a Ince, 2013).

AKP také pozvolně začala transformovat byrokracii – reorganizovala Národní bezpečnostní radu a omezila autoritu vojenských soudů. Celkově se stavěla do opozice proti kemalistickému typu státu, který byl kvůli své rozsáhlé civilní a vojenské byrokracii vnímán jako příliš izolovaný od okolního světa, při budování nové konzervativní demokracie se nevázali k žádné ideologii (Özsel, Öztürk a Ince, 2013).

V ekonomickém sektoru se vláda AKP řídila programem od Mezinárodního měnového fondu, podařilo se jí zlepšit do té doby skomírající ekonomiku státu, zdvojnásobit velikost HDP mezi lety 2002 a 2008 a zvýšit životní úroveň turecké společnosti (snížení smrtnosti při porodu a zlepšení kvality života). Na druhou stranu ale zemědělství v zemi upadalo a rostla nezaměstnanost (Özsel, Öztürk a Ince, 2013; Cagaptay, 2018).

Politický obrat AKP po roce 2007

V roce 2007 AKP nominovala svého spoluzakladatele a Erdoğanova spojence Abdullaha Güla jako kandidáta do jarní prezidentské volby, parlamentu se však vítěze volby určit nepodařilo, což vedlo k předčasným parlamentním volbám, které se řádně měly konat později téhož roku. V těchto volbách drtivě vyhrála vládní AKP a Erdoğan do nové prezidentské volby znovu nominoval Güla, který byl následně zvolen prvním islamistickým prezidentem v turecké historii. AKP tak poprvé nebyla kontrolována a omezována sekulárním prezidentem (Özsel, Öztürk a Ince, 2013; Kaya, 2014). Gül vyměnil osazenstvo v soudnictví i na univerzitách za konzervativnější, ne-li islamistické kandidáty, jako prezident v čele Národní bezpečnostní rady také změnil systém povyšování v armádě, aby si ji více podmanil. Tyto změny zjednodušily přechod k více autoritářskému pojetí politiky ze strany AKP, protože tradiční ochránci kemalistického řádu – soudy ani armáda už potom Erdoğanovu stranu neomezovaly (Özsel, Öztürk a Ince, 2013).

Před nástupem Erdoğanova k moci bylo Turecko (téměř) vždy aspoň nepřímým spojencem jiné země (ideálně velmoci) nebo členem většího bloku zemí, Erdoğan se od této závislosti na ostatních oprostil a snažil se vybudovat regionální velmoc (Cagaptay, 2019). Během arabského jara se proto Turecko pokoušelo zvětšit svůj regionální politický a vojenský vliv – například fyzickou nebo finanční podporou nestátních islamistických aktérů v Sýrii, Iráku a Libyi, nebo vojenským zásahem v severovýchodní Sýrii. Erdoğan otevřeně podporoval například Muslimské bratrstvo a jejich kandidáta na prezidenta Egypta Muhammada Mursího (Ozeren, Cubukcu a Bastug, 2020).

Na domácí politické scéně vzrůstal vliv sunnitského tureckého nacionalismu, v platnost vešly islamizační reformy²⁸ (Ozeren, Cubukcu a Bastug, 2020). Svůj hegemon v pozici ochránce občanské demokracie proti vojenskému opatrovnictví AKP potvrdila při soudních procesech Ergenekon, během kterých byli zatčeni a obviněni z pokusu o státní převrat vysoce postavení vojenští úředníci, ať už aktivní nebo v důchodu. Tento proces rovněž Erdoğanovi umožnil zdiskreditovat a reorganizovat armádu (Özsel, Öztürk a Ince, 2013).

V tomto období se také změnila pozice, kterou AKP zaujímala vůči turecké společnosti. Protesty v parku Gezi totiž ukázaly nespokojenost části společnosti s Erdoğanovou politikou – nepřítelem a hrozbou pro vládu už nebyl jen kemalistický sekulární režim, od této chvíle to byly i disidentské skupiny, novináři a kritici režimu, kteří jsou dodnes terčem vládních útoků (Özsel, Öztürk a Ince, 2013).

V roce 2014 je Recep Tayyip Erdoğan zvolen v přímé volbě prezidentem země (Cagaptay, 2018).

3.4 Pokus o vojenský převrat 2016 a referendum o prezidentském systému 2017

15. července 2016 se členové turecké armády pokusili provést státní převrat a svrhnout jím prezidenta Erdoğana. Tento puč byl však neúspěšný, Erdoğan tuto akci odsoudil a vyvodil z ní důsledky: Erdoğan vyhlásil nouzový stav a nechal vyhodit 170 000 státních úředníků a zatknout přes 70 000 politických disidentů – intelektuálů, novinářů, soudců a členů policie a armády, kteří měli být pučem spojeni nebo představovali hrozbu pro jeho vládu. Erdoğanova vláda obešla kontrolu parlamentu a uvedla v platnost dekrety, které omezovaly základní lidská práva (Ozeren, Cubukcu a Bastug, 2020).

Lobbisté, nevládní organizace, hlavní nezávislá média, ale i lídři největší opoziční strany (Republikánská strana lidu, CHP) a pro-kurdská opozice, kteří do té doby pravidelně čelili Erdoğanovým verbálními útokům či perzekucím, puč odsoudili a nepřímo tak Erdoğana podpořili (Cagaptay, 2018).

Aby si upevnil svou pozici po puči, vyhláší prezident Erdoğan v roce 2017 referendum o změně parlamentního režimu na prezidentský s platností od příštích prezidentských voleb následujícího roku. Výsledky referenda byly velmi těsné – volba byla rozdělena mezi pro-

²⁸ Direktorát pro náboženské záležitosti *Diyaret* byl zpolitizován a využíván k rozšiřování islámského nacionalismu pomocí náboženských organizací a představitelů (Ozeren, Cubukcu a Bastug, 2020).

Erdoğanský a anti-Erdoğanský tábor, většina ale podpořila prezidentův návrh zrušit funkci premiéra a předat fakticky všechny tři složky moci do rukou prezidenta²⁹ (Cagaptay, 2018).

Současné Turecko

Erdoğanova strana AKP vyhrává volby soustavně od roku 2002, staví na platformě pravicového populismu. Samotné Turecko je svými volebními preferencemi rozpolcené mezi Erdoğanovy podporovatele – ty tvoří konzervativci a turečtí nacionalisté, a odpůrce – sekularisty, liberály a Kurdy. Erdoğanova popularita pramení z jeho životního příběhu, kdy se v devadesátých letech vžil do role oběti sekulárního režimu a v současné době oběti, která musí nerada potlačovat³⁰ ty, kteří se snaží ho svrhnout a současně také z úspěšnosti politiky jeho vlád v první dekádě 21. století (Cagaptay, 2018).

Během Erdoğanovy éry také došlo ke změně orientace v mezinárodních vztazích Turecka: Turecko bylo tradičně západně orientované, mělo důležité vztahy s Evropou a USA jako člen NATO, Erdoğan se ale hlavně po roce 2010 zaměřil na zlepšování vztahů s Íránem, popř. Ruskem, což ochladilo vztahy s jeho tradičními západními partnery (Ozeren, Cubukcu a Bastug, 2020).

Turecká ekonomika dnes rozhodně nedosahuje takového vývoje jako na počátku vlády AKP, spíše zpomaluje, v roce 2016 se její velikost snížila o 1,8 %, což byl největší pokles od roku 2008 (Cagaptay, 2018).

Erdoğanova vláda zároveň pokračuje ve svém pozvolném rozchodu s přísným sekularismem. Stát nechal postavit největší mešitu v zemi, mešita Çamlica v Istanbulu je první mešitou postavenou za státní peníze od dob Osmanské říše (Cagaptay, 2019). Erdoğan také vyhlásil konverzi nejnavštěvovanější památky v zemi, chrám Hagia Sofia³¹, který byl ve 30. letech 20. století sekularizován a od té doby sloužil jako muzeum, znovu na mešitu (Marshall, 2020).

²⁹ Erdogan po vyhraných prezidentských volbách v roce 2018 má jako prezident následující pravomoci: je hlavou státu, předsedou vlády, předsedou vládnoucí strany (referendum povoluje stranickou příslušnost prezidenta), nejvyšším policejním a vojenským činitelem, má právo jmenovat většinu soudců do soudů vyšší instance bez nutnosti konfirmace a fakticky kontroluje legislativu skrze parlamentní většinu AKP (Cagaptay, 2018).

³⁰ Erdoğan zastrašuje vůči němu nepřátelská média a podnikatelské subjekty daňovými audity, nechává věznit disidenty, novináře a studenty (Cagaptay, 2018).

³¹ Původně křesťanský chrám, za Osmanské říše přestavěn na mešitu. Za vlády Mustafy Kemala sekularizován a od té doby sloužil jako muzeum (Marshall, 2020).

4 Komparace obou politických systémů z hlediska implementace 6 šípů kemalismu

4.1 Republikanismus

Princip republikanismu, tedy formy státu jako republiky, je dodnes zakotven v prvním a druhém článku turecké ústavy. Článek 4 turecké ústavy poté zakazuje obsah těchto článků měnit (Turkey's Constitution of 1982 with Amendments through 2017, 2021). Republikanismus je tedy ve smyslu typu státního útvaru dodnes dodržován.

Otázku ale budí nárůst neoosmanství ve společenském životě. Republikanismus byl totiž v Kemalově éře také odpovědí na osmanský sultanát a jeho historii. Zřízení republiky evropského typu mělo za cíl se oprostit od starého říšského systému. Ve třicátých letech byly do vzdělávacího systému zavedeny oficiální kemalistické dějiny, které potlačovaly důležitost Osmanské říše.

Na počátku 21. století se od oficiálních kemalistických dějin již z velké části upustilo, po utvrzení moci AKP po roce 2007 byly odmítány ještě více s důrazem na touhu po návratu Osmanské říše – tzv. neoosmanství se tak objevuje například v architektuře nově stavěných státních budov, tj. jsou používány historické osmanské prvky. Za projev touhy oživit zašlou slávu Osmanské říše lze rovněž považovat snahy premiéra a poté prezidenta Erdoğan z Turecka vybudovat regionální velmoc³² (Özsel, Öztürk a Ince, 2013).

4.2 Nacionalismus

Turecký nacionalismus byl za dob Mustafy Kemala charakterizován zejména důrazem na tureckou identitu, která byla založena na jazykové a územní příslušnosti, nikoliv náboženství – přestože byl islám vnímán jako historické pojítko tureckého národa, hrálo v charakteristice turectví až druhořadou, byť neopomenutelnou roli, ústava z roku 1924 v článku 88 tureckou identitu rozšiřuje na všechny občany Turecka, bez rozdílu rasy či náboženství. Gingeras (2019) ale zdůrazňuje, že prosazování „nové“ turecké identity v počátcích republiky

³² Tyto snahy bylo možné zaznamenat během Arabského jara (Ozeren, Cubukcu a Bastug, 2020).

zacházelo až tak daleko, že nehlásit se k turectví bylo nelegální – to působilo značné problémy zejména národnostním a náboženským menšinám³³.

V současném Turecku je princip nacionalismu zabudován do ústavy, kde je mnohokrát zmiňován v její preambuli³⁴, turectví se v ní přikládají jeho historické a morální hodnoty³⁵, článek 3 propůjčuje tureckému národu nedělitelnost. Článek 66 stanovuje, že každý občan Turecka je Turkem (Turkey's Constitution of 1982 with Amendments through 2017, 2021).

Na neformální úrovni islám v rámci turecké identity povýšil – diskriminaci čelí oproti Kemalově době, kdy byli pronásledováni ti, kteří nebyli hrdými Turky, spíše ti, kteří nejsou předně muslimy, konkrétně sunnity (Cagaptay, 2018). Erdoğanův blízký spolupracovník, islámský ideolog Hayrettin Karaman se dokonce nechal slyšet, že „členy našeho statečného národa jsou ti, kteří podporují prezidenta Erdoğan a neztratili své tradiční hodnoty“ (Yilmaz a Bashirov, 2018), čímž ztotožňuje loajalitu k současnému prezidentovi a k muslimským tradicím s tureckou identitou jako takovou.

4.3 Populismus

Populismus Kemalovy éry je netradiční formou populismu, který se zakládá na vůli tureckého národa, nicméně z něj vyčleňuje islamisty a Kurdy jako síly, které se snaží zničit kemalistický turecký stát. Současně do své myšlenky tureckého národa nezahrnuje jiné etnické, náboženské a kulturní menšiny, jedná se tedy o populismus exklusivní. Ochráncem kemalistického ideálu, tedy pozápadněného sekulárního národa, který spojuje turecká identita, jsou kemalisté, kteří se řídí šesti šípy kemalismu. (Sawae, 2020).

Ve svém prvním vládním období mezi lety 2002 a 2007 AKP dosáhla ideální rovnováhy míry sekularizace a tureckého politického islamismu, ve druhém období i přes zátahy na kurdské levicové aktivisty proběhla jednání o menšinách, Kurdech, nemuslimech – Sawae (2020) AKP připisuje v těchto obdobích politiku inkusivního populismu – z vůle národa

³³ V roce 1934 byl přijat zákon o přesídlování, který propagoval sjednocení turecké kultury rozbitím agregátů národnostních menšin, kmenů a imigrantů v Turecku a jejich přesídlení tak, aby se znovu nevytvářela místa s vysokou populací menšin (Altunışık a Tür, 2005).

³⁴ „Turečtí občané jsou sjednoceni v národní cti a hrdosti, v národní radosti a smutku, v jejich právech a povinnostech, ...“ (Turkey's Constitution of 1982 with Amendments through 2017, 2021)

³⁵ „Atatürkův nacionalismus, principy, reformy a civilizacionismus a oddělení náboženské víry od státních záležitostí a politiky podle principu sekularismu“ (tamtéž).

nebyly vyraženy národnostní ani náboženské menšiny, postoj vládní strany byl spíše liberální.

Po protestech v parku Gezi v roce 2013 Erdoğan změnil kurz svého populismu z inkusivního na exklusivní a autoritářský – vylučoval své politické oponenty na základě obvinění ze spolupráce s vnějšími silami, jmenovitě USA, plánů na svržení Erdoğanovy vlády a snahy udělat z Turecka loutkový stát USA. Tato rétorika o vnitřních zrádcích fungovala, AKP ve volbách získala přes 48 %, Erdoğan v prezidentských skoro 52 %. Loajalita a důvěra veřejnosti se však postupem času přenesla od AKP jako strany, na Erdoğana individuálně, což je velmi podobné Kemalovu příkladu (Sawae, 2020).

Oproti kemalistickému pojetí populismu Erdoğan nevyklučuje islamisty. Je to dáno jednak jeho vlastním náboženským přesvědčením, Erdoğan byl od mládí členem mnoha islamistických stran, a dokonce byl potrestán za údajné podněcování náboženské nenávisti trestem odnětí svobody, jednak samotnou podporou vlády AKP a prezidenta Erdoğana oficiálními i neoficiálními islamistickými skupinami. I přesto, že je v nesouladu s kemalistickými tradicemi, je tento postoj prakticky nenapadnutelný ze strany tradičních kemalistických kontrolních orgánů – justice a armády. Vláda AKP totiž na přelomu prvního desetiletí provedla v těchto institucích rozsáhlou čistku za účelem se zbavit zdejších kemalistických elit a na jejich místo dosadit své spolehlivé zastánce, kteří AKP kvůli inkluzi islamistů nenapadnou. Navenek AKP tyto kroky legitimizuje svou popularitou ve společnosti a také vůlí lidu, který je z většiny muslimského vyznání (Özsel, Öztürk a Ince, 2013).

Oba přístupy k populismu, byť v případě Erdoğanovy AKP jde spíše o vývojovou křivku, se ve finále dopracovaly k podobnému výsledku – oba populismy jsou exklusivní s autoritářskými znaky, které se od sebe liší jen drobnými rozdíly – např. politickou příslušností vyloučených politických protivníků nebo jejich náboženskou (ne)příslušností.

4.4 Etatismus

Ve třicátých letech minulého století se turecká vláda pod vedením CHP rozhodla po sérii neúspěšných reforem, jejichž účelem bylo nastartovat tureckou ekonomiku, a po ekonomické krizi z přelomu třicátých let zavést etatistickou politiku pro nashromáždění tureckého soukromého kapitálu. Následovaly dvě pětiletky, ta první od roku 1934. Ve své podstatě byla tato ekonomická politika státním kapitalismem, stát se ekonomiky přímo

zúčastňoval, turecká vláda přitom uznávala existenci soukromých firem jako základní prvek ekonomiky, slibovala podporu soukromého sektoru a kapitálu v rámci plánovaného hospodářství.

Stát se účastnil pouze jedné fáze výroby – nakupoval suroviny od místních výrobců za nařízené nízké ceny a s výtěžkem prodával hotový produkt nebo polotovary soukromým obchodníkům, kteří z polotovaru vyráběli hotové výrobky a prodávali je. Touto aktivitou byla vytvořena poptávka po nových surovinách a s ní se snižovala nezaměstnanost. Stát rovněž vlastnil monopol na tabák, alkohol, sůl nebo sirky – tyto produkty se rovněž prodávaly skrze soukromé obchodníky (Karpat, 1959).

Po roce 2000 se etatismus v podobné formě nevyskytuje, Turecko je od roku 1980 otevřeno volnému obchodu (Bakan a Birdiřli, 2010). Formálně, současná turecká ústava povoluje ekonomické plánování v článku 166, článek 167 opravňuje prezidenta Turecka ke zvyšování cla (Turkey's Constitution of 1982 with Amendments through 2017, 2021).

4.5 Sekularismus

Princip sekularismu byl pro Atatürkovu vládu charakteristický, právě sekularismus totiž váže všech šest šípů kemalismu dohromady. Kemalův režim si uvědomoval důležitost a zakořeněnost islámu v turecké společnosti, nicméně jej krátce po zrušení chalífátu vytěsnil z politiky. Přestože je v původním znění ústavy z roku 1924 v článku 2 islám oficiálním náboženstvím Turecka, v roce 1928 byl tento článek upraven a zmínka o islámu jako státním náboženství z něj vyškrtnuta, v roce 1937 byla do samého článku doplněna sekulární charakteristika státu (Kaya, 2011).

Sekularizace politiky a potažmo turecké společnosti po roce 1924 rovněž znamenala uzavírání náboženských škol, rušení náboženských soudů, či zákaz nošení náboženských oděvů mimo mešity (Altunışık a Tür, 2005).

Formálně sekularismus v Turecku znamená, že stát kontroluje a reguluje náboženství (islám) a využívá ho k socio-politickým potřebám, jenom stát může uznávat oficiální a neoficiální náboženské skupiny (Öztürk, 2019). Právě k tomuto účelu byl založen na počátku republiky založeno direktorát pro náboženské záležitosti (*Diyamet*), který například spravoval náboženské nadace, řídil činnost mešit a vzdělával imámy (Cagaptay, 2018).

Během prvních let své vlády se AKP snažila nabourat staré sekulární instituce (zejména armádu a soudnictví), které protěžovaly kemalistický řád, jenž kontroloval náboženství

represivními prvky, a nastolit novou „nábožensky citlivou“ politiku. Tyto snahy se zmíněným institucím nelíbily, tudíž byly pořádány demonstrace, dokonce i podány návrhy nejvyššímu soudu na zrušení strany AKP na základě porušování oddělení státu a církve či návrh na zákaz činnosti Erdoğanova v politice. Žádné z těchto snah se neseťkaly s úspěchem, navíc byla tato řízení i politicky úspěšná pro AKP, která nově získala podporu od konzervativců a islamistů³⁶.

Diyanet se jako zástupce „oficiálního islámu“ v Turecku během let 2002 a 2008 stával lépe financovaným (v důsledku ekonomického rozmachu země), byl mu zvýšen rozpočet, počet zaměstnanců a mešit. *Diyanet* rovněž začal vydávat nařízení, která souhlasila s politikou AKP, a legitimizovala ji z náboženského pohledu. *Diyanet* tudíž dosáhl většího vlivu, než mu bylo v době jeho vzniku na počátku republiky přisuzováno, byl podporován vládou a islámskými skupinami (oficiálními i neoficiálními).

Islám se stal nástrojem a cílem AKP, po personální výměně kemalistických elit na důležitých postech v soudnictví a armádě za důvěryhodné podporovatele politiky AKP byl sekularismus upozaděn, islám je ale stále pod kontrolou státu. Zde je možné pozorovat určitou podobnost s kemalismem, avšak v úplně převrácené realitě – kemalismus omezoval islám ve společnosti, AKP ho naopak podporuje a do společnosti vnáší (Öztürk, 2019).

V roce 2012 tak například prosadil vzdělávací reformu „4+4+4“, která zavádí povinné vzdělávání po dvanáct let a vyžaduje, aby druhé stupně základních škol a střední školy, byť sekulárních, nabízely volitelné předměty o Koránu a životě proroka Mohameda. Dále podporuje konverze sekulárních škol na školy typu Imam Hatip³⁷. Pro mnohé studenty, kteří nemají dostatek prostředků na soukromé světské školy nebo neprojdou zkouškami na veřejné světské školy, představují náboženské školy Imam Hatip jedinou možnou cestu za vyšším vzděláním (Cagaptay, 2018).

Islámské konzervativní tradice se projevují i v rétorice Erdoğanova režimu. Intelektuálové spojení s režimem tak například legitimizují (nejen) náboženský postoj AKP skrz náboženskou rétoriku – například při referendu o prezidentském systému v roce 2017 – „pravověrní budou volit ano, heretici ne“ apod. (Yilmaz a Bashirov, 2018). Podle Yilmaze

³⁶ AKP byla v tomto období proevropskou, spíše liberální stranou (Cagaptay, 2018).

³⁷ Školy Imam Hatip byly zakládány po druhé světové válce sekulární vládou a původně vzdělávaly chlapce, aby se stali vedoucími modliteb (imámy) nebo muslimskými kněžími (hatipy), postupně se stávaly alternativní vzdělávací cestou k světským školám, Erdoğan a jeho souputníci byli jedni z milionů studentů, kteří touto formou vzdělávání prošli (Cagaptay, 2018).

a Bashirova (2018) rovněž Erdoğanem ovládaná média propagují myšlenky svaté války mezi křesťanským západem a muslimy. Erdoğanovo Turecko však podle nich není, ani se nestává teokratickým režimem, všechny náboženské organizace jsou totiž pod kontrolou státu, spíše je dnešní Turecko státem islamistickým.

Po formální stránce je turecký sekulární stát stále neodvolatelnou součástí turecké ústavy v jejím článku 2 (Turkey's Constitution of 1982 with Amendments through 2017, 2021).

4.6 Reformismus

Stejně jako Atatürk je i Recep Tayyip Erdoğan charismatickým vůdcem, přes jejich očividné odlišnosti však můžeme najít i jisté podobnosti ve způsobu reformy státu. Erdoğan tak například i přesto, že nesdílí stejné hodnoty a myšlenky jako před téměř 100 lety Atatürk, dosahuje svých cílů v přetváření státu podobnými metodami – skrze státní instituce (Cagaptay, 2018).

Na rozdíl od Kemala má však Erdoğan nevýhodné postavení pro dokončení svých reforem – Kemal za dob rané Turecké republiky neměl přirozeného protivníka, z války o nezávislost vzešel jako přirozený vůdce nového pořádku a svou pozici si obhájil potlačením slabší opozice. Turecká společnost v Kemalově době nebyla příliš vzdělaná a politicky angažovaná, politika byla spíše záležitostí vojenských elit, reformy, které měly charakter odříznutí se od osmanské minulosti a všeobecné modernizace a westernizace turecké společnosti, tak nenarážely na větší společenský odpor (Cagaptay, 2018).

Erdoğan ve druhém desetiletí své vlády v Turecku čelí jiným podmínkám – jeho mandát je demokratický, zodpovídá se tedy tureckému lidu, který je vnitřně rozpolcený mezi jeho podporovatele a odpůrce. I přesto, že se současnému tureckému prezidentovi podařilo postupem času obsadit důležité posty svými přívrženci a částečně odstranit systém brzd a protivah referendem o prezidentském systému z roku 2017, musí pro implementaci svých islamizačních reforem používat nedemokratické kroky a represivní opatření³⁸ (Özsel, Öztürk a Ince, 2013; Cagaptay, 2018). Rovněž je nutné poznamenat, že Erdoğanovy reformy se omezují na vesměs společenské – prosazování islamizace společnosti a změnu politického systému Turecka z parlamentního na prezidentský.

I přesto, že někteří autoři považují reformismus jako přežitý, zastaralý princip (Kissane, 2014) a nové reformy, zejména v oblasti budování státu, se v podobném měřítku jako za

³⁸ Například pronásledování a věznění svých odpůrců (Cagaptay, 2018).

Kemalovy éry již neprosazují, jsou některé reformy³⁹ z Kemalovy éry chráněny ústavou pomocí článku 174, který zakazuje tyto reformy interpretovat jako protiústavní (Turkey's Constitution of 1982 with Amendments through 2017, 2021).

Závěr

Turecká republika během posledního století doznala velkých změn, od snahy vytvořit novou republiku bez vazby na předchozí Osmanskou říši po dnešní Turecko, které zaujalo roli regionální síly.

Přetrvává však minimálně formální věrnost oficiální ideologii Turecka, kemalismu, který byl formulován v druhé dekádě existence země. Formální hlavně proto, že jsou kemalistické principy součástí turecké ústavy, která je s většími či menšími ústavními úpravami v platnosti již od roku 1982. V praktické rovině jsou některé principy spíše zastaralé – zejména etatismus, poté reformismus nebo populismus. Principy nacionalismu a sekularismu však dodnes vyvolávají debaty, hlavně mezi vládní stranou AKP a znovuobnovenou Republikánskou stranou lidu, která navazuje na kemalistickou tradici.

První z principů, republikanismus, který v Kemalově době znamenal přerušení kontinuity mezi Osmanskou říší a novým státním uspořádáním Turecka. Turecko dodnes republikou zůstává, byť se jeho politický systém po roce 2017 změnil na prezidentský. Nelze však přehlédnout šířící se myšlenky neosmanství ve vládě a snahy prezidenta Erdoğanova na vytvoření podobně velkého tureckého regionálního vlivu, jakým kdysi Osmanská říše oplývala.

Nacionalismus je principem, na který se v Turecku dodnes příkládá velký důraz. Obsah myšlenky národní identity se ale v obou porovnávaných obdobích nepatrně liší. V Kemalově době se do popředí této identity dostávala hlavně národní hrdost a věrnost turecké vlasti. Islám byl taky její důležitou součástí ale vzhledem k sekularizačnímu charakteru tehdejších reformů nebyl tolik vyzdvihován. V národní identitě Erdoğanova Turecka ale hraje důležitou

³⁹ O sjednocení vzdělávacího systému (zákon č. 430) z roku 1924, o nošení pokrývek hlavy (zákon č. 671), o uzavření dervišských klášterů a zrušení a zakázání některých titulů (zákon č. 677) z roku 1925, o civilních sňatcích (zákon č. 743) z roku 1926, o zavedení mezinárodních číslic (zákon č. 1288) a turecké abecedy (zákon č. 1353) z roku 1928, o zrušení titulů a označení jako „Efendi“, „Bey“ nebo „Paşa“ (zákon č. 2590) a o zákazu nošení určitých oděvů (zákon č. 2596) z roku 1934 (Turkey's Constitution of 1982 with Amendments through 2017, 2021).

roli, odvozuje se od něj věrnost státu a zemi. Tato charakteristika národní identity ale stále zůstává neformální. Její formální stránka je zakotvena v preambuli a článku 3 ústavy z roku 1982, která je v souladu s kemalistickými principy.

Sekularismus doznal v dnešním Turecku největší změny oproti jeho povaze na počátku Turecké republiky. Některé původní sekularizační reformy, jako například nošení fezů nebo náboženského oděvu mimo mešity jsou stále v platnosti díky jejich ústavní ochraně. Ústava rovněž sekulární charakter státu zaručuje v neodvolatelném článku 2. Vliv *Diyanetu*, tedy direktorátu pro náboženské záležitosti, který byl na počátku republiky založen na oficiální kontrolu islámu, se během druhého desetiletí vlády AKP rozšířil nad jeho původně zamýšlené kompetence. *Diyanet* tak postupně začal politiku AKP nábožensky legitimizovat a získával podporu vlády a oficiálních i neoficiálních islámských skupin. Konverze světských škol v náboženské školy Imam Hatip je rovněž příkladem odklonu od původních sekulárních kemalistických reforem. Samotná kontrola dodržování sekularistického principu, která během 20. století spočívala v činnosti armády a soudnictví se ve druhém vládním období AKP rozpadla jako výsledek obsazování vysokých postů v těchto institucích kandidáty podporujícími vládní stranu AKP.

Změny v principu populismu lze sledovat s pomocí definice tureckého národa – jak v době Kemalovy, tak také Erdoğanovy vlády jde o populismus exklusivní, vlády tedy z množiny lidu, jehož potřeby a vůli mají naplňovat, vynechávají určité skupiny, které jim nevyhovují či ohrožují řád státu (v Kemalově případě to byli islamisté a Kurdové, Erdoğan takto vylučuje své politické odpůrce). V případě Erdoğanova je nutno doznat, že během vlády AKP došlo k přechodu od prvotního inkusivního populismu během let 2002-2007 právě k exklusivnímu, který se vystupňoval hlavně po roce 2013.

Odklon od principu etatismu lze považovat za úplný, etatistická politika ve své podobě z první poloviny 20. století (pětiletky, státní kapitalismus) již není praktikována. Turecko se v roce 1980 otevřelo volnému obchodu. Ekonomické plánování turecká ústava povoluje, nicméně návrat etatismu ve své původní podobě již nelze předpokládat, protože svůj původní cíl – naakumulovat dostatek soukromého kapitálu v Turecku – již splnil.

Reformismus se rovněž ve smyslu budování státu, stejně jako etatismus, již nepraktikuje. Některé kemalistické reformy ale zůstávají součástí turecké ústavy. V reformismu společenské sféry za Erdoğanovy vlády došlo oproti reformám provedeným na počátku

republiky ke změně směru od sekularizace k islamizaci společnosti. Děje se tak obzvláště pomocí vzdělávacích reforem.

I přes tyto rozdíly v přístupu a interpretaci oficiální ideologie kemalismu v Turecku však zatím nenastal úplný odklon k jiné ideologii nebo opuštění myšlenky oficiální státní ideologie jako takové. Lze ale předpokládat, že by k něčemu takovému mohlo dojít, pokud by byla vytvořena nová ústava, která by nahradila tu stávající z roku 1982.

Summary

The Turkish Republic has gone through many changes this past century, from the struggle to establish a national republic free from its Ottoman past to today's Turkey, which became a regional power.

What persists is the formal loyalty to the official Turkish ideology, Kemalism, formulated in the second decade of the Republic's existence. The Kemalist principles are an integral part of the country's Constitution, which has been in place since 1982. Some of them are in their original meaning somewhat outdated - etatism, reformism or populism. However, the principles of nationalism and secularism still provoke debates between the AK Party and the restored Republican People's Party, which continues the Kemalist tradition.

The first of the principles, republicanism, originally signified the rupture of the new nation-state with the Ottoman empire. Turkey remains a republic to this day, but it is essential to note the recent changes to the political system – in 2017, the citizens ruled in a referendum to change the parliamentary system to a presidential one. Moreover, one cannot overlook the spreading of the neo-ottoman thought in the political sphere – president Erdoğan strives to obtain the status of regional influence on a similar scale as the Ottoman empire once has had.

Nationalism is and always has been the principle with a great emphasis on it. The content of the national identity, however, differs a little in both compared eras. In Kemal's republic, the meaning of the Turkish national identity was connected mainly with national pride and loyalty to the Turkish motherland. Islam played an important part in building the national identity, but due to the secular character of the reforms, Islam was not as promoted. However, the national identity of Erdoğan's Turkey highlights Islam as the loyalty to the state and motherland derives from it. These characteristics of the national identity remain

informal, as the Turkish Constitution of 1982 defines the official national identity in accordance with secular Kemalism in its Preamble and Article 3.

Secularism underwent the most significant change from its nature at the beginning of the Turkish Republic. Some of the original secularisation reforms f. ex. the fez hat ban and the ban on wearing religious clothing outside of mosques are still in force because of their constitutional protections. The Turkish Constitution of 1982 also grants the secular character of the state in its irrevocable Article 2. The influence of the Directorate of Religious Affairs *Diyanet*, which was initially established to control the official Islam, has augmented during the second decade of AK Party's rule above its originally intended competencies. *Diyanet* began to legitimise AK Party's policies on religious grounds and gained the government's support and both the official and unofficial Islamic groups. The conversion of the secular schools to the religious schools of the Imam Hatip type is also an example of the departure from the Kemalist secular reforms. The control of adhering to the secular and other Kemalist principles, traditionally lying with the army and the judiciary deteriorated in the second decade of AK Party's rule. The governmental party then performed a purge of the high-ranking Kemalist elites in the institutions and replaced them with their reliable supporters.

The changes in the principle of populism are minimal but can be observed mainly in defining the term "Turkish people." Both Kemal's and Erdoğan's populisms are exclusive - they leave out certain groups from their definitions of Turkish people, whose needs and will they have to fulfil. These groups are usually characterised as threatening to the regime's stability and order - Islamists and Kurds in Kemal's era, political opponents and dissent in Erdoğan's era. However, it is essential to note that in the early years of the AK Party's rule, the government embraced more inclusive populism, which only gradually became exclusive after 2013.

The departure from the principle of etatism can be considered complete - etatist policies as seen in the first half of the 20th century (5-year plans, state capitalism) are no longer in practice. Turkey was opened to the free market in 1980. Even though the Turkish Constitution allows economic planning, a return to the original form of Turkish etatism is not likely as it already fulfilled its initial goal – to accumulate enough private capital in Turkey.

Lastly, reformism in its nation-building sense is not practised anymore. Some Kemalist reforms, however, remain a part of the Turkish Constitution. Reforms during Erdoğan's rule have concerned mainly the social sphere, and that's where we can observe a significant

rupture with the Kemalist past. These reforms lead to gradual Islamification of society rather than secularisation, mainly through reforms concerning education.

In summation, despite these differences in both approach and interpretation of the official Turkish ideology – Kemalism, there has not been a complete departure to another ideology nor abandonment of the thought of an official state ideology just yet. However, I assume that such development can occur if (or when) a new Turkish Constitution was in the works as a Kemalist regime imposed the current one following a military coup in 1982.

Použitá literatura

1. ALTUNIŞIK, Meliha Benli a Özlem TÜR, 2005. Turkey: Challenges of Continuity and Change. ISBN 9780203687635.
2. ARAT, Yeşim, 1998. Feminists, Islamists, and Political Change in Turkey. *Political Psychology*. 19(1), 117-131.
3. AYTEMUR, Nuran, 2007. The Populism Of The Village Institutes: A Contradictory Expression Of Kemalist Populism. Ankara. Dissertation Thesis. Middle East Technical University. Vedoucí práce Assoc. Prof. Dr. Mehmet Okyayuz.
4. BAGDONAS, Özlem Demirtaş, 2008. The Clash of Kemalism?: Reflections on the Past and Present Politics of Kemalism in Turkish Political Discourse. *Turkish Studies*. Routledge, 9(1), 99-114. ISSN 1468-3849. Dostupné z: doi:10.1080/14683840701814034
5. BAKAN, Selahaddin a Fikret BIRDIŞLI, 2010. The Analysis of Nationalism, Statism, State Nationalism and State Economy in Turkey's Modernisation Process: Comparing the Nation State of Europe to the State of Nationalism in Turkey. *The Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*. 15(1), 357-376.
6. BAYAR, Yesim, 2014. Formation of the Turkish Nation-State: 1920–1938. 1. Palgrave Macmillan.
7. BIANCHI, Robert, 2014. Interest Groups and Political Development in Turkey. ISBN 9780691076539.
8. CAGAPTAY, Soner, 2018. The New Sultan and the Crisis of Modern Turkey. *The International Spectator*. 53(4), 1-15. ISSN 0393-2729. Dostupné z: doi:10.1080/03932729.2018.1503857
9. CAGAPTAY, Soner, 2019. Making Turkey Great Again. *The Fletcher Forum of World Affairs: Global Transformations: A Century Since The Great War*. 43(1), 169-178.
10. CİDDİ, Sinan, 2009. Kemalism in Turkish politics: the Republican People's Party, secularism and nationalism. New York: Routledge. Routledge studies in Middle Eastern politics, 10. ISBN 02-038-8474-4.
11. CINAR, Menderes, 2006. Turkey's Transformation Under the AKP Rule. *The Muslim World*. ProQuest One Literature, 96(3), 469-486.
12. DAĞI, İhsan, 2012. Why Turkey Needs a Post-Kemalist Order. *Insight Turkey* [online]. 2012, 14(1), 29-36 [cit. 2021-03-23].
13. ESEN, Berk, 2014. Nation-Building, Party-Strength, and Regime Consolidation: Kemalism in Comparative Perspective. *Turkish Studies*. 15(4), 600-620. ISSN 1468-3849. Dostupné z: doi:10.1080/14683849.2014.986318
14. FERIDUN, Mete, 2004. Turkish Financial Crisis of 2001: Did Politics Play Any Role? *Investment Management and Financial Innovations* [online]. Consulting Publishing Company "Business Perspectives", 02.09.2004, 1(1) [cit. 2021-03-20].
15. GINGERAS, Ryan, 2019. *Eternal Dawn: Turkey in the Age of Atatürk* [online]. 1. Oxford: Oxford University Press [cit. 2021-04-16]. ISBN 9780198791218. Dostupné z: doi:10.1093/oso/9780198791218.001.0001
16. GÜRPINAR, Doğan, 2013. The Reinvention of Kemalism: Between Elitism, Anti-Elitism and Anti-Intellectualism. *Middle Eastern Studies* [online]. 49(3), 454-476 [cit. 2020-04-01]. ISSN 00263206. Dostupné z:

- doi:10.1080/00263206.2013.783822
17. HANIOĞLU, M. Şükrü, 2011. Atatürk. 1. Princeton University Press.
 18. IZMAYLOV, Rustam Skanderovich, Rail Ravilovich FAKHRUTDINOV a Liliya Rifkhatovna GALIMZYANOVA, 2017. Kemalism: The Term, Content, and Contemporary Visions. *Journal of History Culture and Art Research*. 6(4), 1253-1259. ISSN 2147-0626. Dostupné z: doi:10.7596/taksad.v6i4.1165
 19. KARPAT, Kemal H., 1959. *Turkey's Politics: The Transition to a Multi-Party System*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
 20. KAYA, Ayhan, 2014. Islamisation of Turkey under the AKP Rule: Empowering Family, Faith and Charity. *South European Society and Politics* [online]. 20(1), 47-69 [cit. 2021-03-20]. ISSN 1360-8746. Dostupné z: doi:10.1080/13608746.2014.979031
 21. KAYA, Özlem, 2011. On the Way to a New Constitution in Turkey: Constitutional History, Political Parties and Civil Platforms. In: *Library of the Friedrich-Ebert-Stiftung* [online]. Friedrich-Ebert-Stiftung, 2011 [cit. 2021-4-3]. Dostupné z: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/tuerkei/12220.pdf>
 22. KISSANE, Bill, 2014. Atatürk and After: Three Perspectives on Political Change in Turkey. *The Review of Politics*. 76(2), 293-307. ISSN 0034-6705. Dostupné z: doi:10.1017/S0034670514000096
 23. KÖKER, Tolga, 2010. The Establishment of Kemalist Secularism in Turkey. *Middle East Law and Governance*. 2(1), 17-42. ISSN 1876-3367. Dostupné z: doi:10.1163/187633610X12538730567080
 24. MANGO, Andrew, 2002. *Atatürk: The Biography of the Founder of Modern Turkey*. 1. New York: The Overlook Press. ISBN 9781590209240.
 25. MARSHALL, Paul, 2020. Implications of the Hagia Sophia's Conversion to a Mosque. In: *Providence* [online]. Washington, DC: The Institute on Religion and Democracy, 13.07.2020 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://providencemag.com/2020/07/implications-hagia-sophia-conversion-mosque/>
 26. MARSZAŁEK-KAWA, Joanna a Ahmet BURAK, 2018. The Political System of the Republic of Turkey, Past and Present. *Przegląd Politologiczny* [online]. (3), 95-108 [cit. 2021-03-19]. ISSN 1426-8876. Dostupné z: doi:10.14746/pp.2018.23.3.7
 27. MORIN, Aysel a Ronald LEE, 2010. Constitutive Discourse of Turkish Nationalism: Atatürk's Nutuk and the Rhetorical Construction of the "Turkish People". *Communication Studies*. 61(5), 485-506. ISSN 1051-0974. Dostupné z: doi:10.1080/10510974.2010.515895
 28. NEFES, Türkay Salim, 2013. Ziya Gökalp's adaptation of Emile Durkheim's sociology in his formulation of the modern Turkish nation. *International Sociology*. 28(3), 335-350. ISSN 0268-5809. Dostupné z: doi:10.1177/0268580913479811
 29. OZEREN, Suleyman, Suat CUBUKCU a Matthew BASTUG, 2020. Where Will Erdoğan's Revolution Stop? *Current Trends in Islamist Ideology* [online]. 25, 5-48 [cit. 2020-04-01]. ISSN 1940834X.
 30. ÖZSEL, Dogancan, Armagan ÖZTÜRK a Hilal Onur INCE, 2013. A Decade of Erdoğan's JDP: Ruptures and Continuities. *Critique*. 41(4), 551-570. ISSN 0301-7605. Dostupné z: doi:10.1080/03017605.2013.876817
 31. ÖZTÜRK, Ahmet Erdi, 2019. An alternative reading of religion and authoritarianism: the new logic between religion and state in the AKP's New Turkey. *Southeast European and Black Sea Studies* [online]. 19(1), 79-98 [cit. 2021-03-23]. ISSN 1468-3857. Dostupné z: doi:10.1080/14683857.2019.1576370
 32. PALMER, Alan Warwick, 1996. *Úpadek a pád Osmanské říše*. Praha: Panevropa.

- Zániky říší. ISBN 80-858-4605-5.
33. SAWAE, Fumiko, 2020. Populism and the Politics of Belonging in Erdoğan's Turkey. *Middle East Critique* [online]. 29(3), 259-273 [cit. 2021-03-23]. ISSN 1943-6149. Dostupné z: doi:10.1080/19436149.2020.1770443
 34. SISKÁ, Katalin, 2016. Fear Not: Turkish Nationalism and the Six Arrows System – A State in Search of a Nation. *Hungarian Journal of Legal Studies* [online]. 57(3), 275-288 [cit. 2020-12-30]. ISSN 12162574.
 35. TURNAOĞLU, Banu, 2017. The Formation of Turkish Republicanism. ISBN 9780691172743.
 36. YEŞILADA, Birol A., 2016. The future of Erdoğan and the AKP. *Turkish Studies*. 17(1), 19-30. ISSN 1468-3849. Dostupné z: doi:10.1080/14683849.2015.1136089
 37. YILMAZ, Ihsan a Galib BASHIROV, 2018. The AKP after 15 years: Emergence of Erdoğanism in Turkey. *Third World Quarterly*. 39(9), 1812-1830. ISSN 0143-6597. Dostupné z: doi:10.1080/01436597.2018.1447371
 38. WANNER, Jan, 2009. Krvavý zrod moderního Turecka: Ankara mezi Londýnem a Moskvou. Praha: Libri. Historická řada (Libri). ISBN 978-807-2773-879.

Webové zdroje

1. Atatürk's Speech at the 10th Anniversary of the Turkish Republic. Atatürk Society of America [online]. [cit. 2020-12-27]. Dostupné z: <http://www.ataturksociety.org/about-ataturk/ataturks-speech-at-the-10th-anniversary-of-the-turkish-republic/>
2. Turkey's Constitution of 1982 with Amendments through 2017, 2021. In: *Constitute Project* [online]. [cit. 2021-4-1]. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/constitution/Turkey_2017.pdf?lang=en

Teze bakalářské práce

Název práce v češtině: Odklon od kemalismu v současném Turecku

Název v anglickém jazyce: Departure from Kemalism in contemporary Turkish politics

Klíčová slova: Kemalismus, Turecko, Recep Tayyip Erdoğan, Mustafa Kemal Atatürk, Strana spravedlnosti a rozvoje

Klíčová slova anglicky: Kemalism, Turkey, Recep Tayyip Erdoğan, Mustafa Kemal Atatürk, Justice and Development Party

Zásady pro vypracování

Výzkumná otázka, jíž se budu v práci zabývat zní “Jak se liší současný politický systém v Turecku od politického systému Turecké republiky první poloviny 20. století?”

Výzkumná otázka bude zkoumána kvalitativní metodou, půjde o komparativní případovou studii, porovnávající implementaci kemalismu v Turecku během první poloviny

20. století a v současném Turecku, pomocí 6 zásad kemalismu, tzv. "6 šípů" (republikanismus, nacionalismus, lidovost, etatismus, sekularismus a reformismus).

Zpočátku se práce bude věnovat charakteristice ideologie kemalismu a kontextu obou období. Politické reality Turecké republiky první poloviny 20. století a současného Turecka budou později porovnávány z pohledu výše zmíněných “6 šípů” kemalismu.

Předběžná osnova práce:

1. úvod (obsah, aktuálnost tématu)
2. charakteristika ideologie kemalismu
3. kontext Kemalova Turecka (politická situace v regionu, nástupce sultanátu, společenské změny)
4. kontext současného Turecka (nestabilita v regionu, válka v Sýrii, osobnost R.T.)

Erdoğana)

5. komparace obou politických systémů z hlediska implementace 6 šípů kemalismu

6. závěr, použitá literatura

Seznam odborné literatury

ALARANTA, Toni, 2014. Contemporary Kemalism: From Universal Secular-Humanism to Extreme Turkish Nationalism. ISBN 9780415728171.

CIDDI, Sinan, 2009. Kemalism in Turkish politics: the Republican People's Party, secularism and nationalism. New York: Routledge. Routledge studies in Middle Eastern politics, 10. ISBN 02-038-8474-4.

CINAR, Menderes, 2006. Turkey's Transformation Under the AKP Rule. The Muslim World. 96(3), 469-486.

EKBER DOĞAN, A., 2020. The construction of Erdoğan autocracy: balancing hegemonic crisis with promises of accumulation regime. Critique (United Kingdom) [online]. 48(1), 95–111 [cit. 2020-04-01]. DOI: 10.1080/03017605.2019.1706787. ISSN 17488605.

GENC, Kaya, 2019. Erdoğan's Way: The Rise and Rule of Turkey's Islamist Shapeshifter. Foreign Affairs [online]. 98(5), 26-34 [cit. 2020-04-01]. ISSN 00157120.

GÜLSAH ÇAPAN, Zeynep a Ayşe ZARAKOL, 2019. Turkey's ambivalent self: ontological insecurity in 'Kemalism' versus 'Erdoğanism'. Cambridge Review of International Affairs [online]. 32(3), 263-282 [cit. 2020-04-01]. DOI: 10.1080/09557571.2019.1589419. ISSN 09557571.

GÜRPINAR, Doğan, 2013. The Reinvention of Kemalism: Between Elitism, Anti-Elitism and Anti-Intellectualism. Middle Eastern Studies [online]. 49(3), 454-476 [cit. 2020-04-01]. DOI: 10.1080/00263206.2013.783822. ISSN 00263206.

HAUGOM, Lars, 2019. Turkish foreign policy under Erdoğan: A change in international orientation? Comparative Strategy [online]. 38(3), 206-223 [cit. 2020-04-01]. DOI: 10.1080/01495933.2019.1606662. ISSN 01495933.

IZMAYLOV, Rustam Iskanderovich, Rail Raviilovich FAKHRUTDINOV a Liliya Rifkhatovna GALIMZYANOVA, Kemalism: The Term, Content, and Contemporary Visions [online]. 1253-1259 [cit. 2020-04-01]. DOI: 10.7596/taksad.v6i4.1165.

MARSZAŁEK-KAWA, Joanna a Ahmet BURAK, 2018. The Political System of the Republic of Turkey, Past and Present. Przegląd Politologiczny / Political Science

Review [online]. (3), 95-108 [cit. 2020-04-14]. ISSN 14268876.

MELLON, James G. (James Gerard), 2006. Islamism, Kemalism and the Future of Turkey. Politics, Religion [online]. 7(1), 67-81 [cit. 2020-04-01]. DOI: 10.1080/14690760500477810. ISSN 21567689.

NELSON, Jill, 2014. TURKEY'S U-TURN. World (0888157X) [online]. 29(8), 46-49 [cit. 2020-04-01]. ISSN 0888157X.

ÖZKAN, Behlül, 2017. The Cold War-era Origins of Islamism in Turkey and its Rise to Power. Current Trends in Islamist Ideology [online]. 22, 41-57 [cit. 2020-04-01]. ISSN 1940834X.

TUNKROVÁ, Lucie a Pavel ŠARADÍN. Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1875-9

USLU, Hasan Faruk, 2018. Leadership Through Institutional Stretch: Recep Tayyip Erdoğan's Presidency in Turkey. Atatürk University Journal of Economics [online]. 32(4), 1241-1263 [cit. 2020-04-01]. ISSN 13004646.

Předběžná náplň práce

Práce by měla implikovat posun současného Turecka pod vedením premiéra a později prezidenta Recepta Tayyipa Erdoğanova od původních politických ideálů při založení Turecké republiky.

Význam a aktuálnost tématu

Když se před necelým stoletím Turecká republika utvářela, kladl její zakladatel Mustafa Kemal Atatürk mimo jiné důraz na sekularizaci státu a její celkovou orientaci na Evropu a západní demokracie. V průběhu posledních dvaceti let však v zemi, která je vnímána jako most mezi Evropou a Asií, dochází k odklonu od této i dalších hodnot kemalismu, filosofie, na které bylo moderní Turecko postaveno.

Cílem práce je porovnat současnou tureckou politickou realitu s politickou realitou Turecké republiky v první polovině 20. století v šesti hlavních bodech kemalismu - tzv. "6 šípech", tj. v bodech republikanismu, nacionalismu, lidovosti, etatismu, sekularismu a reformismu.

Předběžná náplň práce v anglickém jazyce

This bachelor thesis should imply the shift in contemporary Turkish politics under the rule of the prime minister and later president Recep Tayyip Erdoğan from the original political

ideals introduced with the establishment of the Turkish Republic.

Significance of the topic

When founding the new Turkish Republic, Mustafa Kemal Atatürk stressed the importance of laicism and orientation on European and western democracies. In the last 20 years, however, the country, which is viewed as the bridge between Europe and Asia, seems to depart from these and other values of Kemalism, the philosophy, which was modern Turkey built upon.

This shift will be examined by comparing both the contemporary and the political realities of the Turkish Republic in the first half of 20th century with the 6 principles of Kemalism (republicanism, nationalism, populism, statism, laicism and reformism).

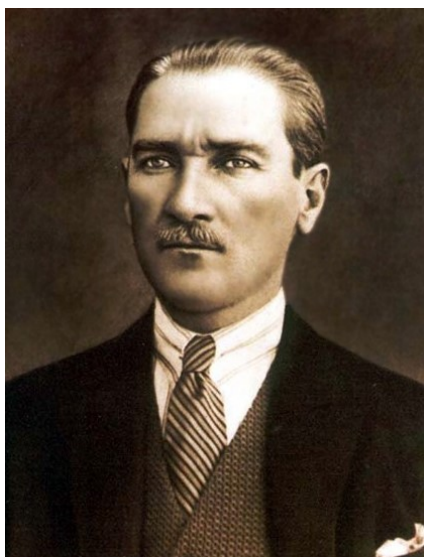
Seznam příloh

Příloha č. 1: Logo Republikánské strany lidu s vyobrazením „šesti šípů“ kemalismu (obrázek)

Zdroj: <https://www.chp.org.tr/>

Příloha č. 2: Portrét Mustafy Kemala Atatürka (obrázek)

Zdroj: <https://internationalrelations.org/mustafa-kemal-ataturk/>

Příloha č. 3: Portrét Recepta Tayyipa Erdoğana (obrázek)

Zdroj: <https://www.tccb.gov.tr/en/receptayyiperdogan/biography/>